ՊԱՅՄԱՆՔ

Տարեկան գին Կ. Պոլսոյ համար 10 Մէճիտ
» » Գաւառաց » 12 »
Վեցամսեայ » Կ. Պոլսոյ » 5 1/2 »
» » Գաւառաց » 6 1/2 »
Օտար Թղթատարով ղրկուած 2 1/2 լիրա
Ծանուցման տողը մէկ անգամի համար 3 ղրշ, երկու անգամի համար 2 ղրշ է. աւելի անգամներու համար զատ սակարկութիւն կը լինի

ՄԱՍԻՍ

ԼՐԱԳԻՐ

30 ՓԱՐԱՅ   ՀԱՆԱՊԱԶՕՐԵԱՅ   30 ՓԱՐԱՅ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

ՊԱՅՄԱՆՔ

Գուրս գնացած լրագրաց համար ծախքը խմբագրութեան վրայ է։
Լրագրոյ վերաբերեալ նամակ կամ որ և իցէ դրամ[?] ... Տնօրէնին պէտի ուղղել։ Կ. Պոլիս Պաղէ Փառճէ — Գափուն ձէյլ Պէյ խանը թիւ 31 Մասիսի գրասենեակը։
Յանձնուած ծախքը չվճարուած նամակ չընդունուիր։
Չտպուած նամակ, յօդուած, եւայլն ետ չեն տրուիր։

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Հեռագրական. — Խառն. — Ազգային լուրեր. — Պատյտ մի գաղափարաց աշխարհին մէջ. — Թղթակցութիւն ի Ռուսահայոց. — Նկարագրութիւն Հիւսիսային Հայաստանի. — Բողոքականութիւն առ Պարսկահայս. — Հայրն եւ որդին. — Ցուցակք. — Թերթոն Մասիսի. — Ազդք։

Կ. ՊՈԼԻՍ 18 ՄԱՐՏ

ՀԵՌԱԳՐԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Այս առաւօտ հասած հեռագիրք

ԲԱՐԵՆՈՐՈԳՄՈՒՆՔ

Լոնտրա 28 մարտ.

Երեսփոխանաց ժողովին մէջ արտաքին գործոց նախարարութեան խորհրդական Սըր Չ. Տիլք, Սըր Տ. Ուոլֆի մէկ հարցման պատասխանելով ըսաւ թէ կառավարութիւնն Եւրոպական եւ Ասիական Թուրքիոյ մէջ մտցնելիք բարենորոգմանց վրայ իւր ըրած նախաձեռնութենէն հրաժարած չէ բնաւ, այլ կը շարունակէ մինչեւ ճանչել այդ բարենորոգմանց հարկն, եւ կը ցաւի որ իւր փափաքածին չափ արդիւնաւոր յառաջ չեն երթար։ «Բայց, ըսաւ Սըր Չ. Տիլք, մեւս տէրութիւնք Անգլիոյ չափ փութով չեն մղեր Դուռն այս գործի մէջ։ Մինչեւ ցարդ, բարենորոգմանց գործին մէջ Դրան ըրած միակ գոհացուցիչ գործերն են քանի մը կառավարչաց հրաժարումն, որոց ընթացքը գանգատանաց առիթ տուած էր։»

Սըր Չ. Տիլք խօսքը վերջացուց կըրկնելով թէ կառավարութիւնն հաւասարակշռման յուզումէն Եւրոպական պատերազմի վտանգ ծագելէ բնաւ երկիւղ չունի։

Թունուզ 28 մարտ.

Քանի մը ցեղապետք, գլխաւորապէս Ալի–Պէն–Խալիֆա Պէյին հնազանդելու առաջարկութիւն ըրին։

Աթէնք 29 մարտ.

Երեսփոխանաց ժողովն ելեւմտական ընդունեց Ցոռնատոսի հետ միացեալ նոր գաւառները Թագաւորութեան միւս գաւառաց նման կառավարելու վերաբերեալ օրէնքը։

Լոնտրա 29 մարտ.

Պէրլինէն կը հեռագրեն առ Սթանտարտ թէ Բեզրսպուրկի ստուգանութիւնը մարդ մը բռներ է որ Ընչակասնոց գործադիր մասնախմբին Գլուխը կը կարծուի։ Այս մարդ խոստովաներ է որ հանգուցեալ Ցարին սպաննող ռումբին շինութեան մասնակից եղած է։

Փարիզ 29 մարտ.

Նոայլ մարքիզն ապրիլի առաջին օրերը Կ. Պոլիս պիտի երթայ։

Գահիրէ 28 մարտ.

Նախարարապետ Մահմուտ Պարուտի փաշան այսօր առ Խտիւին ուղղեալ նամակի մը մէջ ուշադրութիւն կը հրաւիրէ Ֆրանսայի եւ Անգլիայի ելմըտական հսկող Տեսչաց տեղեկագրին մէջ ցոյց տրուած մտահոգութեան վրայ, վերաբերմամբ Եգիպտական պարտուց երաշխաւորութեան եւ իրենց ապագայ գործողութեան։ Մահմուտ Պարուտի փաշա կը յայտարարէ սակայն թէ Եգիպտական նախարարութիւնն հաստատապէս միտքը դրած է անկեղծապէս պահպանել Քեմալի[?] պարտուց վճարումներին ապահովելու յատկացեալ հաստատութիւնները, մանաւանդ ելմտական հսկողութիւնն (այսինքն Քոնթրոլը) եւ Հսկող Տեսչաց իրաւունքներն, որպէս սահմանուած են 1879 Նոյ. 15ի խտիւիական հրամանագրին մէջ։ Նախարարապետը կը յարէ թէ նոյն հրամանագիրը, Ֆրանսայի եւ Անգլիոյ կողմէ հաւանութիւն տրուելէն առաջ հրատարակուած լինելով, չէջեւ ելմըտական հսկողութիւնն Եգիպտոսի քաղաքական հաստատութիւններէն բացարձակապէս անկախ ելմտական մարմին մը կ'ընէ, եւ թէ, հետեւապէս, Եգիպտոսի քաղաքական կազմակերպութեան մէջ տեղի ունեցած փոփոխութիւնք չեն կրնար դպչիլ ելմտական հսկողութեան կամ Անգլիացի եւ Ֆրանսացի Հսկող Տեսչաց իրաւասութեանց, ոչ ալ Եգիպտոսի պարտատերաց տրուած երաշխաւորութեանց։

Փարիզ 29 մարտ.

Թունուզի նաւահանգիստ մօտ օրէն պիտի երթայ պտոյտ մ'ընել Թունուզի ծովեզերքը առջեւ։

Պ. Կամպէթթա Լոնտրա պիտի երթայ ի մօտոյ Պրուսայի ջերմուկները պիտի երթայ իւր առողջութիւնը զարմանելու համար։

Բեզրսպուրկ 29 մարտ.

Կը հերքուի այն զրոյց թէ Բեզրըսպուրկի պահապան զօրաց ապարները մեծ կոչունք մը տուեր են Սքօպելէֆ զօրավարին։

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐԵՐ

Վեհ. Սուլթանը կայսերական փառօքարանի տնօրէն ընդհանուր Սաալէթ պէյին Լիվա փաշայի աստիճան, եւ Եգիպտոսի Խտիւին պալատան վերատեսուչ Աճէմ Նէճաթ փաշային Միրիմիրանի աստիճան տուաւ։

Ֆար տիւ Պոսֆոր լրագիրը կը ծանուցանէ թէ մայրաքաղաքիս Ռուսական դեսպան Պ. Նովիքոֆ երեկշաբթի օրը պատերազմական տուգանաց խնդրոյն վերաբերեալ ծանուցագիր մը տուեր է Բ. Դրան։ Սոյն ծանուցագրով Ռուսական դեսպանը տուգանաց խնդրոյն կարգադրութեան յապաղելուն դէմ գանգատելով կը խնդրէ Բ. Դռնէն որ երաշխաւորութեանց խնդրոյն պատասխանէ, եւ արդէն վճռուածներ երկու ծրագրոց ընտրութիւնը Բ. Դրան կը յանձնէ։ Դեսպանն ի վերջոյ կը յայտարարէ թէ յիշեալ խնդրոյն հիման վրայ չկրնար վերջնական բանակցութեան սկսիլ։

Օսմանեան ... ... վարչական խորհրդոյն խօսքող անդամ Պ. Մանքարոն նոյնիմեած օրը Բ. Դռան երեխայով նախարարաց ... ... մանց այցելութիւն տուաւ։

Ելմտական նախարարութեան փոխատութիւն անհնարին գլուխ Հիւսամ–էտտին էֆէնտին նոյն նախարարութեան ընդհանուր պարտուց ճիւղին տնօրէն անուանեցաւ Խալիլ աստիճանաւ։

Երէկ ծանուցինք թէ երբեմն Քրէտի Լիւոն Գանքային պաշտօնատար Պ. Նոայլ Օսմանեան ընդհանուր պարտուց վարչական խորհրդին ընդհանուր քարտուղար անուանուեր։ Այս պաշտօնէին տարեկան թոշակ սահմանուած է 900 անգլիական լիրա։

Վարդեթի[?] խօսքին նայելով Օսմանեան կառավարութեան օգնութեամբ սալոյ ալքաւա[?] գալիմանաց թիւն 120 հազար հոգիի կը հասնի։

Քուրիէ տ'Օրիան Օսմ. ընդհանուր պարտուց վարչական խորհրդին վրայ խօսելով կ'ըսէ թէ յիշեալ վարչական խորհուրդն որոշեր է սկսել 20ի կայսերական հրամանագրին համեմատ Օսմ. Հայաստան եղող արժէթղթոց ներկայացուցչի մ'ընտրութիւնը չկատարել, քանի որ Օսմ. կառավարութեան պատուիրակ Նիազի պէյ կարող է պաշտպանել Օսմ. արժէթղթոց շահերը։ Այս կերպիւ տարեկան 1200 ոսկւոյ խնայողութիւն մ'եղած է։ Ինչպէս կը տեսնուի, կ'ըսէ Քուրիէ արժէթղթերը պէտք է գոհ լինին տեսնելով որ իրենց շահերը կարող ձեռաց յանձնուած են։

Պարսկաստանի Շահին երրորդ որդի եւ Թէհրանի կուսակալ Նոյնպ էս–Սուլթանա մայրաքաղաքիս Պարսկական Ալթէթեր լրագրին 1874 1/2 Թուական պարգեւ ղրկեց։ (Ակ Օսմանեան Օսմանեան կէս ոսկի կ'արժէ)։

Թէքէէմինի հաւաքած կը ծանուցանէ թէ առեւտրական առաջին ատեանի նախագահ կարգուած Շաքէր պէյ էֆէնտին բժշկաց հրամանաւ ի մօտոյ Պրուսայի ջերմուկները պիտի երթայ իւր առողջութիւնը զարմանելու համար։

Սթամպուլ հետեւեալ լրոտութիւնը կը պատմէ.

Քանի մը շաբաթ առաջ Ամերիկացի մը Կ. Պոլիս գալով Բերայի կողմն "Օթէլ Ռոյալ" կոչուած պանդոկն իջաւ։ Ցիշեալ Ամերիկացին կ'ըսէր թէ հրաշալի գաղտնիք մ'ունէր, այն է պարզ փոշոյ մը միջոցաւ քարիւղը թանձրացնելով անպայթելի ընելու հնարը գտած էր, եւ իւր այս գիւտը փորձել հասարակութեան համար դրամական օգնութեան պէտք ունենալը կը յայտնէր։

Մարդ մը գտաւ որ այս գիւտին երեսէն յառաջ գալիք մեծամեծ շահերուն վրայ շլացած՝ յիշեալ Ամերիկացւոյն 500 ոսկւոյ գումար մը տուաւ եւ յաջորդ օրն "Օթէլ Ռոյալ"ի պանդոկը գնաց ուր յիշեալ Ամերիկացին մեծ կոչունք մը պիտի տար ի պատիւ մայրաքաղաքիս մամլոյն, եւ կոչունքէն յետոյ իւր գիւտին փորձերը պիտի ընէր։ Բայց ո՛րքան զարմացաւ երբ տեսաւ թէ Ամերիկացին '500 ոսկին առած մեկնած էր եւ տեղը հին քուրձերով լի պայուսակ մը թողած։ Մեղ տրուած տեղեկութեանց նայելով այս խաբեբայն առաջին անգամն չէ որ այս տեսակ խարդախութիւն մը կը գործէ։ Ամերիկայի մէջ ևս նմանօրինակ խաբէութեամբ ... ... հազար ոսկի կորզած է։ Կ. Պոլսոյ մէջ իւր խաբէութիւնն յաջողցնելէ յետոյ Օտեսա գնացած է Օսմ. ոսկիներուն վրայ ռուսական ռուբլիներ աւելցնելու նպատակաւ։

Զրոյց եղած էր թէ Գանըէճա–Պէյլօղլի Թաղապետութեան գլուխ Մապուք պէյ Թոռնաւորուած լինելով կեանքը վտանգի մէջ էր։ Մապուք պէյ Թոռնաւորուած չէ եւ առողջութիւնը լաւ է։ Իսկ Թոռնաւորման զրոյցին պատճառ տուած է հետեւեալ դէպքը։

Գանըէճայի մօտ Կէօզ–Թէփէլի կողմը փայտաշէն յարկ մը կայ, որ գեղջ դեղ պատրաստելով առատաւոր ընտ փերեզակաց վրայ հսկող Թաղապետական գործակալաց կայանն է։ Քանի մ'օր առաջ յիշեալ գործակալներն նշմարեցին որ երինց սուրճը փոխարկող[?] լաստանեն էր և Թէփիքին անուն անձի մը վրայ կասկածեալ որոշեցին վրէժ առնուլ։ Երեկ օր առաջ Թէփիքը իւր մէկ բարեկամին հետ ընկերակցութեամբ այցելութիւն տուաւ յիշեալ գործակալաց, եւ բարեկամական ցայտլով ընդունուեցաւ անոնցմէ։ Սուրճ բերին, որ լի էր փոշիով։ Հիւրերն հազիւ խմած էին, սարսափելի խիթեր եւ ցաւեր զգացին, եւ բժշկական օգնութիւն գտնելու համար Պէյլօզ տարուեցան։ Պէյլօզի Թաղապետը դայն խմելով երկու գործակալները ձերբակալել տուաւ եւ իւրաքանչիւր ընդհանուր դատախազին ղրկեց։ Թոռնաւորից վիճակը չատ ծանր է։

Կ. Պոլսոյ Ֆրանսական Նորբնտիր դեսպան Նոայլ մարքիզը, մայրաքաղաքս գալէ առաջ, փարիզ պիտի երթայ արտաքին գործոց նախարարէն հրահանգներ ստանալու համար։ Մայրաքաղաքիս Նախորդ դեսպան Պ. Թիսօ իւր պաշտօնատեղին երեք յետոյ տ'կ[?] մինչեւ որ Նոայլ մարքիզը փարիզ երթայ։

Երէկուան Սթամպուլ լրագրոյ մէջ հետեւեալը կը կարդանք։

"Անցեալ տարի Օգոստոս ամսոյ մէջ Ֆրանսական Հապատական Շէյխ Մահմուտ անուն ձեղպերեր Արաբ մը մայրաքաղաքիս Ֆրանսական հիւպատոսարանին կողմէ ձերբակալուելով ձեռնապերի ղրկուած էր անդ դատուելու համար։ Գողութեան, խաբեբայութեան, դերեվածութեան եւ Ֆրանսական կառավարութեան դէմ քաղաքական մեքենայութիւններ նիւթելու ծանր ամբաստանութիւններ կային անոր վրայ։ Երբոր ձերբակալուեցաւ, առաջարկեց Ֆրանսական դեսպանատան որ եթէ զինքն ազատ թողուն, պատրաստ է լրտեսի պաշտօն կատարել յօգուտ Ֆրանսական հանրապետութեան։

Այս առաջարկութիւն իւր արժանաւոր ընդունելութիւնը գըտաւ, այսինքն մերժուեցաւ, եւ Շէյխ Մահմուտ դատական իշխանութեան յանձնուեցաւ։ Բայց Շէյխին մէջ ինչ պատահեցաւ, դեսպանատան ու հիւպատոսարանը բընաւ տեղեկութիւն չունին։ Սա միայն յայտնի է թէ քանի մը շաբաթ առաջ Շէյխ Մահմուտ հոս հասնելով վաղեմի միջոցաւ կը ծանուցանէր թէ ազատ թողուած է եւ թէ Ֆրանսական դեսպանատան եւ հիւպատոսարանի դէմ դատ պիտի բանայ զինքը քմահաճ կերպով ձերբակալած լինելնուն համար առաւել։ Սմէթթիւնը կը հասցնէր մինչեւ յայտարարելու թէ Ֆրանսական հիւպատոսարանի կողմէ իւր տանը մէջ եղած խուզարկութեան միջոցին մեծագումար դրամ եւ գոհարեղէնք անհետացած էին (տես ... ... գէթ կ'ենթադրէ մեղ թէ Շէյխ Մահմուտ Աղեքսանդրիա գնացեր է գնահատելու համար այն միամիտը զորս իւր բանտարկութիւնը պատճառած է իւր գործոց։ Եթէ մեր տեղեկութիւնք ճիշդ են, Շէյխ Մահմուտ երբեք անմեղ չէ յայտարարուած որ եւ է դատարանի կողմէ, այլ պարզապէս դատաւորութեան համար պայմանաւ ժամանակին անցնելէն օգտուելով թագած է։ Սակայն Ֆրանսական դեսպանատան եւ հիւպատոսարանի դէմ Շէյխ Մահմուտի բամբասեալ դատը կրնայ հետաքրքրական լինել եւ այդ անսանձ Շէյխին քաղաքական եւ մասնաւոր մեքենայութիւններն ի լոյս հանել։

Եգիպտոսի նախորդ Խտիւ Իսմայիլ փաշան Մարքէրի[?] Իպրահին նամակ գրելով՝ ընտանեաց հանգիստ թանձէքի մէջ բնակելու արտօնութիւն խնդրեր եւ խնդիրն ալ ընդունուեր է։

Այս գիշեր ժամ 7ին մօտ հրդեհ ծագեցաւ ի Ղալաթիա, Գալէր թէաթրօ ըսուած փողոցին մէջ, եւ 12 տուն և նոյնչափ խանութ հրոյ ճարակ եղան։

Ինչպէս արդէն գրած էինք, մայրաքաղաքիս հրդեհները շարունակ մեր ամենայ գեղեցիկ սուեթ մը կ'ընծայեն ատարանութեան։ Հետեւաբար, այս գիշերուան հրդեհին առթիւ, Թնդանօթարանի մեծաւորաց փաշան խնամք հսկողութեան ի գործ դնելով, 30–40 քըսակահաններ բռնեց, որոց վրայէն գանուեցան եւ ուրիշ զէնքեր գանուեցան։ Աւելորդ է ըսել թէ ամենն ալ բանտարկուեցան։

Բաղէշէն մեզ գրուած նամակի մը մէջ կը տեսնենք հետեւեալը.

"Բաղէշ քաղք ձմռան մէջ չափազանց ձիւն եկաւ, մեզ, ու քիչ այն ձմեռուան երկար, ու առանց կերակրոյ ալ տարածեաց[?] երբեմն ամբողջ վերջին ... անուսող քաղաքը մինչեւ կռուեցաւ պատեր ու հոգիներ "Այս տարի ձիւն չտեսնանք եկաւ"։ Բայց նոր տարին եւ յանկարծ գարնան պէս, ձիւն սկսաւ տեղալ ամէն տեղ առաւել կոտորածով, որ այսօր երկու կանգնում եւ կէս ձիւն կայ այս կողմերս գեղերն վըրայ, Բայց ճամբաները գոցուած են, եւ յանկարծ սկսուեցան միշտ մեկ անգամ միայն թղթատար եկած է։ Բաղէշ գրեթէ պաշարման վիճակի մէջ է։

Մնացեալ–նահանգաց երեսփոխանական ժողովն ընդունեց Լաքսզալէի Մորման գաղթականութեան մէջ բազմակնութիւնը ջնջելու վերաբերեալ օրինաց ծրագիրը, զոր Ծերակոյտը քուէարկած էր։

ԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

Հայնիէն (ընդ. կուսակալութեամբ Տիարպէքիրի) ի Պատրիարքարան եկած հանրագրութիւն մը ցաւով կը ծանուցանէ թէ 1881 դեկտ. 6/18ին աւազակաց խումբ մը տեղւոյն եկեղեցին մտած և եկեղեցական սպասներ եւ ուրիշ նիւթեր կողոպտած են։ Նմանապէս, Հայնիէն 6 ժամ հեռի Հաղրօ գիւղաքաղաքի մօտ Ս. Թովմասի վանքն ալ աւարի առեր են։ Ստորագրողք կայսերական կառավարութեան գթութիւնը կը հայցեն թէ այս տխուր դէպքերուն մասին, և թէ զինուորական տրոց հասարման նկատմամբ, որ չատ խստութեամբ յառաջ կը տարուի։ — Բաբերդի գաւառէն ալ Հայ եւ Մահմէտական ժողովրդոց ստորագրութեամբ հանրագրութիւններ ղրկուած են ի Կարին, տեղական ինչ ինչ գործակալաց դէմ գանգատելով։ Նոյն օրինակ երկու հանրագրեր ալ Բաբերդէն Ազգային Պատրիարքարան ... ... Դրան նկատառութեան ներկայացնելու խնդրանօք։

Կրօնական Ատեանն եւ Վարչական Խորհուրդը վաղը յատուկ նիստ պիտի ընեն Պատրիարքարանի մէջ այն կարեւոր խնդրոյն համար զոր երէկ ծանուցինք։

Կեսարիոյ գաւառական ժողովոյն կողմէ Պատրիարքարան ղրկուած տեղեկագիր մը Արժ. Ձէյթունցեան վարդապետի Կեսարիոյ փոխ–Առաջնորդ ընտրուիլը ծանուցանելով վաւերացումը կը խնդրէ։

Բարձր. Հայոց մեր Պատ. Թըղթակիցն երէկի թղթաբերով մեզ գրած է մեն իւր այն թղթակցութիւններէն, որք այնքան հետաքրքրութեամբ և սիրով կը կարդացուին աստ ի Կ. Պոլիս, և ամէն Հայաբնակ կեդրոններ։ Իւր նիւթն է, բաւ սովորութեան, կարեւոր կուսակալութեան վերաբերեալ քաղաքային եւ ազգային գործոց եւ նորագոյն գիտակ տեղեկագրութիւնն։ Իւր ընդարձակ եւ կարեւոր նամակին ամբողջապէս կը հրատարակենք վաղուան թիւով, ցաւ յայտնելով միայն թէ այսչափ թղթակցութիւններ աւելի յաճախ հրատարակելու բարեբաղդութիւնը չեմք կըրնար ունենալ։

Փոնյի երէկուան թուոյն մէջ կը կարդամք.

Լսած էինք, թէ Ամերիկեան բողոքական քարոզիչ (Պոյալ Հասուր) կողմանէ Ս. Թորոսեան Հօր ... խոլիր եղած է ձեռնհաս մէկը ցուցնէ՝ գրաբար Աւետարանը աշխարհաբարի թարգմանելու համար, եւ Նորին Սրբազնութիւն ալ Հիւնքեարպէջէնեանն Արժ. Տ. Զ. Յովհաննէս Հայը նշանակած ըլլալով, ժամանակէ մը հետէ ի Պոլիս–Հասուր կը յաճախէ այդ թարգմանութեան համար, և թէ վերջին դէր. Տ. Յովհէն Ս. Աքելեանյան պատրաստ Նար–Պէյեան ալ սկսուած է մասնակցիլ այդ աշխատանութեան։ Զինք գիտեր թէ խնդրեն ինչ պայմանաւ մասնակցեալ է Ս. Թորոսեան Հօր, և Նորին Սրբազնութիւնն ինչ պայմանաւ հաձեր թէ տուած է, սակայն քաջ գիտեմք թէ Պոլսոյ Հայ հասարակութեան մէջ կասկած ծագած էր, թէ քարոզչաց այս ձեռնարկութեան հաւրպատո նպատակն է գրաբար Աւետարանը Հայ եկեղեցեաց թարգմանել տալով, և իւրեն հրամանաւ Հայոց Պատրիարքարանին տպագրել տալ Հայ միանման ժողովրդեան մէջ ցրուել, և այսու ու համարձակ քարոզել իրենց վարդապետութիւնը, "Աչաւասիկ ձեր Պատրիարքին հրամանաւ Հայ եկեղեցական թարգմանած եւ ձեր Պատրիարքին հրամանաւ տպագրեալ է" ըսելով։ Եւ արդարեւ այսպիսի Աւետարանի մը պէտք ունէին բողոքական քարոզիչք գաւառաց մէջ, ուր խոսնաւ իրենց ցրուած աշխարհաբար Աւետարանը չառնելէն կը մերժուէր, բորսի (բողոքական) է ըսելով, եւ հետեւաբար չէին կըրնար մեծ յաջողութիւն ձեռք բերել։ Արդ՝ կրօնային Ատեանն երկուշաբթի աւուր նստին մէջ ի նկատի առնելով այն խնդիրն՝ որոշեց որ Արժ. Տ. Հիւնքեարպէջէնեանի եւ Գեր. Նար–Պէյեանի թարգմանած Աւետարանը՝ եթէ երբեք աշխարհաբար Աւետարանի պէտք կայ, Եւրոպայի վանական տպարանէն ի լոյս ընծայուի ազգային ծախքով առանց ո և է նշան և հետք ունենալու բողոքական քարոզչաց կողմանէ։ Կարծեմք թէ կրօնային Ատեանի այս աչալրջութեան ու անտարբերութեան վրայ, Պոյալ–Հասուր կը գանգէ ... ... Ինչ Հայք կը հրաժարին այս աշխատութենէն։ Բողոքական քարոզիչք արդէն ունին քան թարգմանիչներ։

Պ. Աւետիք Տէր–Յակոբեանց, որ Տփղիսի Հայ մամլոյն "Հայաստանի աշխարհագրութիւն" մ'ի լոյս ածած է, այժմ "Կովկաս եւ Հայաստան" անուամբ նոր դասական գործ մը կը հրատարակէ, նմանապէս ի Տփղիս։

Բաղէշէն վերջին թղթաբերով մեզ գրուած նամակ մը գոհութեամբ կը ծանուցանէ թէ Սրուանձտեանց Գեր. Գարեգին Տ. վարդապետի ջանիւք Ռուսմեանի[?] խորհուրդ մը կազմուած է ի Բաղէշ, որոյ միջոցաւ պիտի սկսի քաղաքին դպրոցաց բարեկարգութեան գործը։

Ասիական ընկերութեան Առաջնորդքն կ'իմացնէ մեզ թէ յիշեալ ընկերութիւնն իւր կանոնագրին վաւերացման համար միայն Ազգային վարչութեան դիմած է, եւ կը խնդրէ որ բառ պայմ ուղղենք սոյն ընկերութեան նկատմամբ անցեալները լրագրոյ միջոցաւ հրատարակուած տեղեկութիւնն, որ թիւրիմացութեան արդիւնք է։

ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԱԼՈՒԱԾՔ ԲԵՐԱՅԻ

. . . Խմբագիր,

Երէկուան Թերթոնից Բերայի կալուածոց մասնակին Նախորդ հաշուեպէս Պարոն Արամ Թուղլաճեանի ստորագրութեամբ նամակ մը հրատարակեալ տեսայ, յորում նամակագիրը կալուածոց մատակէն 160 լիրայի գումար մը իւր վրայ անցուցած ըլլալը արդարացնելու համար կըսէ թէ, նոյն գումարը իւր արդար ծառայութեանը փոխարէն իմ անձնականս ունեցած աւանդիկէն մէկ երրորդ մասն է, զոր իմ գիտութեամբս ընդունած է։

Կը փութամ յայտարարել, Խմբագիր Տէր, թէ նամակագրին իմ անձնականէս որ եւ է պահանջ չունէինար եւ կալուածոց վարձքէն իւր վրայ անցուցած վերոյիշեալ գումարը բնաւ իմ գիտութեամբս տեղի ունեցած չըլլալը նոյն իսկ իւր ստորագրութեամբս նկարուած գրութեամբս հաստատուած է։

Մնամ յարգանօք

Գ. ԳԱՐԱԿԷՕԶԵԱՆ

Բերա 18 մարտ 1882

ՊՏՈՅՏ ՄԻ
ԳԱՂԱՓԱՐԱՑ ԱՇԽԱՐՀԻՆ ՄԷՋ

Ե.

Բայց մամուլն, որպէս զի արտադրէ բոլոր այն բարիքն զոր սահմանուած է գոյացնել, պարտի ազատ լինել, ազատ այնչափ որչափ Ամերիկայի՝ Բէնններու, Վաշինկթըններու, Ֆրանքլիններու հայրենեաց, ճշմարիտ ազատութեան և հաւասարութեան այդ բնադաւառին մէջ: Միացեալ-Նահանգաց մէջ, ուր 4,000 օրագիր կը հրատարակուի, ամեն մարդ ազատ է գրելու, գրելու ինչ որ կը խորհի. միտքն ու գրիչն շղթայուած չեն. և գրեթէ ամէն մարդ կը գրէ, կ'ուսուցանէ և կ'ուսանի. կարծիքներու, վարդապետութեանց, ճշմարտութեանց, ստութեանց, անհեթեթութեանց բաբելոն մի, քաոս մի է, բայց այդ քաոսէն կ'ելնէ լոյսն, որպէս թոհ և բոհէն դուրս ելաւ տիեզերք: Այդ ազատութեան մէջ որ թողուած է ամէն մարդու՝ բարի կամ՝ չար, լուսամիտ թէ տըգէտ, ամէն կարծեաց՝ ուղիղ կամ թիւր, օգտագործ թէ վնասաբեր, ստուգիւ կարեն սերմանուիլ ապականարար և մահացուցիչ սկզբունքներ ոլք բարոյականն թունաւորեն և միտքերն մոլորեն. բայց սակայն միևնոյն ազատութեամբ նաև ուղիղն և լաւն ի լոյս կուգան անարգել, և զի ճշմարտութիւնն մի յաղթահարիչ զօրութիւն ունի, հակառակամարտ կարծեաց այդ կռուէն դուրս կ'ելնեն յաղթապանծ իրաւն, Բարին ու Գեղեցիկն: Բայց թէ ընդունուի իսկ որ մի թումբ կանգնուի յոռի սկզբանց ու մոլար քարոզութեանց դէմ՝ որպէս զի չողոքեն ու չպղծեն հրատարակութեան ասպարէզն, և ինչ որ պարկեշտ ու ճշմարիտ է՝ այն միայն բղխի մամլոյ աղբիւրէն, ո՞վ պիտի բազմի դատաւոր, ո՞վ պիտի յանդգնի բաժանել ուղղին և վրէպին, ճշմարտութեան ու մոլորութեան ընտրութիւնն ընելոյ ահաւոր պաշտօնն. ո՞վ պիտի լինի ճշմարտութեան քահանայն, իրաւանց աւանդապահն, գիտութեան սրբարանին այդ քուրմն: Այս գրաքննութիւնն, որ հաւասարա[illegible]տակ, ո՛չ ապաքէն իշխանութիւնն պիտի ընէ. և ի՞նչ է իշխանութիւնն, ի՞նչ են կառավարութիւնք, եթէ ոչ անհատներէ կազմեալ մարմինք. այդ անհատք ամենագէ՞տ են կամ անվրիպակա՞ն: Դոքա յաճախ իւրեանց դաւանութիւններէն, իւրեանց կրօնական, քաղաքական, գիտական և բարոյական համոզմունքէն պիտի կազմեն այն կաղապարն որոյ համեմատ պիտի դատեն ամէն արտայայտեալ սկզբունք և կարծիք. մի տեսակ Պրոկրուստոյ անկողին պիտի չինեն և ըստ այնմ՝ չափելով մտաւոր արտադրութիւնքն պիտի ծայրատեն կամ բռնադբօսեն: Ճշմարտութիւնն պաշտօնական պիտի լինի. պիտի լինին պաշտօնական և ոչ-պաշտօնական բարոյականք, պաշտօնական և ոչ-պաշտօնական կրօնք, որպէս և կան: Բայց թէ նոյն իսկ դարէն և աշխարհէն ընդհանրապէս ընդունուած գիտութիւնն ու բարոյականն, լաւ ուսումնասիրուած ու սահմանուած, իբրև չափ և կշիռ ծառայեն գրաքննութեան ձեռին մէջ, ո՞վ չգիտէ թէ այս աւուր ճշմարտութիւնն յաճախ վաղուի սխալութիւնն է, և այս օրուայ մոլորութիւնն՝ վաղուի հաւատքն: Իմաստասիրութիւնք եկան, իմաստասիրութիւնք գացին. աստուածք եկան, աստուածք գացին. Թալէս, Սոկրատ, Պղատոն և Արիստոտել, Սկեպտիկեանք, Եպիկուրեանք, Ըստոյիկեանք և Աղէքսանդրեանք, Բագոն, Դէքարդ, Սպինոզա, Լօք, Քանդ միմեանց կը յաջորդեն ճշմարտին խուզարկութեան ուղւոյն մէջ. ո՞ւր են Բրահմա, Բահաղ, Ոսիրիս, Մողոք, Զևս, ո՞ւր են նոցա բագինք և ամբոխք դողդոջուն երկրպագուաց առ ոտս նոցին: Ուրեմն, կաշկանդելով մտաց ազատ արտայայտութիւնն, գուցէ մոլորութեանց կեանքն կ'ապահովեմք, գուցէ անբարոյականութիւնն կը յաւերժացնեմք, գուցէ ընկերութիւնն կը դատապարտեմք մնալ տըգիտութեան անել բաւղի մի մէջ և դառնալ անդուլ սխեստութեանց մի յոռի շրջանի մէջ, գուցէ մեծ ճշմարտութեանց՝ փրկաւէտ սկզբանց սերմերն կը խեղդեմք և յառաջդիմութեան արծուոյն թևերն կը փետեմք: Ճշմարտութեան սերմն մտաց մէջ կը ծլի, բայց դուրսն՝ ազատ օդոյն մէջ կ'աճի ու կը լինի տակաւ ծառ լայնաթև և լայնաստուեր: Ո՛հ, մամուլն ազատ պէտք է լինի, որպէս զի ամէն բանի վերայ լոյս լինի, ընկերութիւնն ճանչէ ինքզինքն, գիտակցութիւնն ունենայ իւր ոյժերուն ու տկարութեանց, տեսնէ ուղին յոր կ'ընթանայ և զայն յոր պարտի ընթանալ, կատարելագործէ տակաւ ինքզինքն իւր անդադամ երերավարժ կրթութեամբն, որ դպրոցն է մամուլն և բարձրանայ ու ազնուանայ զամ քան զգամ:

Զ.

Ազատութիւնն, այո՛, անհրաժեշտ, և արդէն ո՞չ ապաքէն նորա անկապտելի իրաւունքներէն մին է, իրաւունք՝ որոյ հետ կցորդուած է նորա արժանապատուութիւնն: Երբ Աստուած կազմեց զնա ի պատկեր իւր, այն է օժտեց զնա իւր ստորոգելեաց միջոցներով, տուաւ նմա իւր ազատութենէն և բրաւ զայն ինքնիշխան և պատասխանատու էակ: Այս ազատութեան կիրառութեան եղանակէն կախումն ունի նորա գործոց արժանիքն կամ չարժանիքն, նորա երջանկութիւնն կամ ապերջանկութիւնն, և ընկերութեան մէջ միայն ազատութեան չափն ու սահմանն միւսոյն ազատութիւնն է միայն: Ո՞րն է ի մարդիկ հաւասարութեան ճշմարիտ հիմն, բայց եթէ ազատութիւնն. մարդիկ յամենայնի յիրերաց կը տարբերին, ֆիզիքապէս և բարոյապէս անհատք կը զանազանին ի միմեանց. մին՝ գեղեցիկ է, միւսն տգեղ, մին՝ երկայն, միւսն՝ կարճ, այս՝ պնդակազմ, այն տկարանձն, սա՝ մտացի, նա՝ ապուշ, և սակայն ամէն մարդիկ հաւասարապէս ազատ են զայս առնելոյ և զայն չառնելոյ, հաւասարապէս տէր իւրեանց գործոց և հաւասարապէս պատասխանատու առաջի ամենայն օրինաց, առաջի ամենայն իրաւանց— բնական թէ դրական: Այս էական հաւասարութենէն կը բղխի մարդոց իրաւանց հաւասարութիւնն, որ՝ երկար դարեր անտես և ոտնակոխ լինելէ յետոյ՝ հուսկ ուրեմն իմաստասիրական և ընկերական յեղափոխութեանց շնորհիւ իւր նուիրագործումն ստացաւ:

Ըսէ՛ մեզ, ո՛վ Լամընէ,

"Ազատութիւն՝ հարստութիւնն է ժողովրդոց."

"Ազատութիւն՝ հանդիսանն է ժողովրդոց."

"Ազատութիւն՝ փառքն է ժողովրդոց." (Բանք Հաւատ. ԼԹ.)

Բայց ըսէ՛ նաև

"Ազատութիւն այն հացն է զոր ժողովուրդք իւրեանց ճակտին քըրտամբն պարտին շահիլ:" (Բանք Հաւատաց. ԼԸ)

Է.

Ամէն անգամ որ կը խօսուի ժողովրդոց ազատագրութեան վերայ, չեմ կարող չյիշել Զուիցերիոյ անկախութեան պատմութիւնն. Զգիտեմ ո'րպիսի համակրութիւն կը կապէ զիս այդ երկրին հետ, և այն ժամանակին ուր զինք կոչկոճող հարստահարութեան դաւազանն խորտակեցաւ, և այն պարզ՝ այլ արի գիւղացւոց որք Աւստրիական բռնութեան դէմ ապստամբութեան դրօշն պարզեցին և ի ձայն եղջերափողոյ յաղթութիւն կոչեցին իւրեանց հայրենակիցներն: Աչացս առջև կը նկարուին Հելվետեան լեռնադաւառք, որոց վերայ կը ծանրանար Հապսպուրկի տան հարստահարութիւն, մանաւանդ լիճն Զուրիզ-դաւառաց և Ուրի, Շուայց և Ունդըրվալդըն իւր չորս դին, [illegible] պատգամն որոնց ոգին զուիցերական անկախութեան. գիւղացիներն՝ քաջ, երկայն, շիկահեր, կապուտաչեայ, որք տեսուր կը վարեն արօրն, կյսնըրական մարզպանք, պատուհասք երկրին, որք, յափշտակող անդղեր, իւրեանց մագիլքն կը նետեն ամենայնի վերայ որ կը գրգռէ իւրեանց ցանկութիւնն կամ զօշաքաղութիւնն, և որոց ձեռքն խաղալիկ են գիւղացւոյն դաշտաց հունձքն, հանդստեան տունն, ընտանեկան պատիւն, կեանքն, մանաւանդ վայրագն Կէսլէր, անգթութեան յափշտակութեան ու բռնութեան դևն, վրէժխնդրութեան զգացումն զոր աններելի եղեռանց կուտակումն հետզհետէ կը բարձրացնէ հայրերու, եղբարց և ամուսնոյ սրտին մէջ որպէս ծով ի մակընթացութեան, Զուրիզ-դաւառաց լճին վերայ յերկարող Նըրուդլիի սարաւանդն, ուխտն որ կը կուի անդ՝ գիշերոյ մթոյն և լռութեան մէջ՝ Ուրիի, Շուայցի, Ունդըրվալդընի երեք ստահակ քաջերու մէջտեղ՝ որոց կ'առաջնորդեն Վալթեր Ֆուրստ, Վէրներ, Շթաուֆախեր, Արնօլտ Մէլքթալ, Ունդըրվալդընի քաջն որ ի մի հարուած տապարի յերկուս կը ճեղքէ բռնաւորներէն միոյն գլուխն, որ՝ մինչ ինքն փայտ կը կտրէր անտառաց մէջ՝ իւր տունն մտած, իւր կնոջ լոգարան պատրաստել տուած և նմա լրբենի առաջարկներ ընել ժպրհած էր, Ալթորֆ գիւղն ու մարզպանին գլխարկն կրող ձողն զոր ամէն անցորդ պարտ էր գըլխաբաց ողջունել, Գուլիէլմոս Թէլ որ կը մերժէ անշունչ գլխարկին մատուցանել այդ յարգանքն, հօր մի սրտին համար այն դժնդակ հարկն ուր կը դնէ զնա Կէսլէր նետահար գլորելոյ իւր զաւկին գլխոյն վերայ դրուած մի խնձոր, յետոյ Թէլ շղթայուած և նետուած մի մակոյկի խորն տարուելոյ և անյուշ բերդի մի ստորերկրեայ ու գէջ նկուղներէն մին ձըգուելոյ համար, Թէլ ազատեալ շնորհիւ մրրկին զոր սանձել կը կոչուի, յետոյ այն անծանօթ նետն որ, իբրև կայծակն երկնային վրիժուց Թէլի աղեղէն կը թռչի սատակել բռնաւոր ճիւաղն, ապստամբութեան հուրն որ կը բորբոքի որոշեալ գիշերն և գրաւեալ ամրոցներու և գեղկաց բարձանց վերայ լուցեալ խարոյկք որք ազատութեան աւետաբեր արշալոյսն կը նըկարեն հորիզոնին վերայ: Ո՛հ, սըրտաշարժ, հրապուրիչ և հրաշալի են այս պատկերք. այս էջ, ուր պատմութիւնն մերթ հովուերգութեան հեզիկ քաղցրութիւնն ունի, մերթ եղերերգութեան տխուր խաղերն և մերթ դիւցազներգութեան դոռ շունչն, մին է պատմական այն հազուադիւտ էջերէն որ ամենէն աւելի սերտուելոյ արժանի են:

(Շարունակելի) Ռ. Յ. ՊԵՐՊԵՐԵԱՆ

Ի ՌՈՒՍԱՀԱՅՈՑ

(Մեր յատուկ թղթակցէն)

Տփղիս, 1/13 մարտ 1882.

Ուրիշ անգամ առիթ ենք ունեցել մեր Հայերիս մի զարմանալի յատկութեան վերայ ակնարկելու. այդ կայանում է նորա մէջ՝ որ մեր հասարակական մարմինները, հասարակական գործերի և խնդիրների հետ գործ ունեցող անձինք՝ միմեանց աւելորդ են համարում, և կամ մեծ դժուարութեամբ խոնարհվում են հաշիւ տալու իրանց ստանձնած, կամ ձեռնարկած գործի վերաբերութեամբ: Այսպիսիք կարծում են որ հաշիւ տալով նոքա կորցնում են իրանց վարկը, առանց հասկանալու որ դա մի միջոց է լաւ հետևանքի ժամանակ աւելի հաստատելու իրանց վրայ տարուած լաւ կամ վատ կարծիքը: Մեր Կովկասի մէջ ճիշդ այդ պատճառաւ հասարակական գործերը փոխանակ դէպի առաջ, շատ անգամ դէպի յետ են ընթանում: Ի նկատի ունենալով և սովորութիւն դարձած հասարակութեան անտարբերութիւնը, գործին անարժան մարդիկ ամենայն միջոցներով իրանց ձեռք են առնում հասարակական գործերը, որոնցից շահ կարող են ստանալ, և այդպիսով երկար ժամանակ ըստ իրանց ցանկութեան խաղացնելով ամենայն բան, ամենայն մի հաստատութիւն հասցնում են իւր կործանման: Մի տեղից աղաղակում են որ այս ինչ երեսփոխանն եկեղեցու բոլոր ունեցածը ոչնչացրել է, և այսօր ոչ մի աղբիւր և հաստատութիւն չէ մնացել. մի ուրիշ տեղից ձայն են տալիս որ այս ինչ հոգաբարձուն ամենայն բան իր ձեռքը առնելով ուսումնարանի միջոցները գործ է դրել իւր օգտին. երրորդ տեղից կանչում են որ այս ինչ գրադարանը զոհուել է իւր կառավարչի խարդախութեան, և այսօր ոչ գիրք կայ և ոչ էլ միջոց: Նոյնը լսվում են և այս կամ այն ընկերութեան, այս կամ այն հիմնարկութեան վերաբերութեամբ. մի խօսքով, մի սարսափելի շահամոլութեան օրինակ էլ այս տեղ ենք տեսնում մեր Հայերիս մէջ, համեմատած չափազանցեցրած անձնապաստանութեամբ:

* *

Այս խորհրդածութիւնները կրկնելու առիթ տուեց մեզ Ամբրոսիոս վ. Ռուբինեան, որի վերաբերութեամբ մեր հասարակութեան մէջ վերջին ժամանակներս շատ խօսում են, որին արձագանք է տալիս և Հայ մամուլը: Այդ մարդու բռնած ուղղութիւնը միանգամայն զարմանալի է և տարօրինակ: Մի ժամանակ Ամբրոսիոս Ռուսահայոց մէջ այս օրինակ սկսեց իր գործը, որ ոչ ոք չէր սպասում որ այդ մարդը իր ցանկութիւնը իրագործելու կարողութիւն ունի: Ամբրոսիոս վարդապետը իր քարոզներում յայտնեց Ռուսահայերին որ մտադիր է հիմնելու Տաճկահայոց մի նշանաւոր կեդրոնում մի Երկրագործական դպրոց, որի օգուտները չէր զլանում և [illegible], և այդ մասին, համաձայն իր առածին, դիմած էր Ռուսահայոց առատաձեռնութեան: Նորա յաջող քարոզները իրանց հետևանքը ունեցան: Նա պտըտեց թէ՛ Կովկաս և թէ՛ Ռուսաստանի նշանաւոր քաղաքները, և կարողացաւ հաւաքել մի նշանաւոր գումար [illegible] իր գործի մէջ, Ռուբինեանը մինչև անգամ մի մասնաժողով կազմեց, մի քանի անձինքներից, և որոնց յայտնեց իր գործը, և հաւաքած դրամը, որպէս զի հասարակութիւնը միամիտ լինի: Մի խօսքով Ռուսահայոց մէջ եղած ժամանակ Ռուբինեան Ամբրոսիոս վ. իր բըռնած ընթացքով կարողացաւ ոչնչացնել ամենայն կասկածանք, և առաջն առաւ այն կասկածանքների որը մի ժամանակ յարուցուեցաւ իր հանգամանքների ժամանակ իսկ: Ռուբինեան այնքան համոզեց ժողովրդին իր ձեռնարկութեան հաստատութեան մէջ, որ և առաւել համոզելու համար առաւ իր առաջայ վարժարանի աշակերտների համար կարևոր իրեղէնները և պիտոյքները, մինչև այդ բանը իր ժամանակին զարմանաց և տարօրինակ դատողութեանց հիմն և աղբիւր եղաւ: Ինչ և իցէ, Ռուբինեանի կոչը մնաց յաջողութիւնը, և մի այս օրինակ ժամանակ, երբ մեր ազգային գործերի համար մեծ դրամական միջոցների կարօտութիւն կար, Ռուսահայերը տուեցին յիշեալ վարդապետին մօտ քսան հազար ռուբլի:

Փողերը հաւաքելուց յետոյ Ռուբինեան մի քիչ ժամանակից յետոյ անցաւ Տաճկահայաստան: Սպասում էինք որ վերջապէս այդ տեղից Մամուլի միջնորդութեամբ հաշիւ կը տայ իր հանգամանքների համար, և չի զլանալ ժամանակ առ ժամանակ իր գործունէութեան պատկերը ներկայացնել Հայ հասարակութեան, որով թէ՛ կատարած կը լինէր իր սուրբ պարտականութիւնը, և թէ՛ աւելի իր գործին յաջողութիւն տուած: Երկար սպասեցինք, բայց, աւա՜ղ, որ այդ սպասը թէև լուռ, իր վատ հետևանքներն ունեցաւ. այդ օրինակ երևոյթները տկարացնում են հասարակութիւնը, կամաց կամաց խլել իր քսակի բերանը, չուզել իրան զիջողից, մի խօսքով անհաւատարմութեան և անվստահութեան զգացմունքներ աճեցնել իւր մէջ. իսկ հասարակութեան ուղղութեան դէմ կանգնել դժուար է: Չենք հասկանում թէ ինչ է մտածում Ամբրոսիոս վարդապետ, և ինչո՞ւ իրան հանգիստ է համարում՝ երբ չէ կատարած իր պարտականութիւնը. և կամ միթէ կարծում է որ արդէն խաբած է հասարակութիւնը և բաւական է իր ձեռքը ընկածով... Դժուարանում ենք մի բառ գտնել այդ օրինակ վարմունքին անուն տալու համար: Այդ կը նշանակէ ծիծաղել և խաղ անել ամբողջ հասարակութեան հետ, ազգի հետ (*): Եւ այն էլ լսում ենք որ այդ մարդը նշանակուած է իբր Առաջնորդ Բաբերդում, որ տեղ և հանգստութեամբ անցնում է իւր օրերը: Բաւական ժամանակ սրանից առաջ մենք առաջարկեցինք Ռուբինեանին թէ, եթէ ինքը անկարող է մի գործ գլուխ բերելու, որ եթէ ինքը ոյժ չունի իր ցանկութիւնները իրագործելու, յանձնէ իւր ձեռքի տակ գտնուող միջոցները Խրիմեան Հայրիկին, որը իւր կողմից ծառայում է միևնոյն նպատակին, նոյն իսկ ներկայումս, և որը [illegible] կարօտութիւն ունի նիւթական միջոցների՝ գործը առաջ տանելու համար. մանաւանդ որ Խրիմեանի անձնաւորութիւնը մեծ հիմն կարող է լինել գործի յաջողութեան, որը կը խոստովանի և ինքը Ամբրոսիոս վարդապետը: Մի խօսքով, մեր ազգային, հասարակական գործերն այս դրութեան մէջ են, մենք այս օրինակ փափուկ դրութեան մէջ ենք գտնվում, որ աւելի քան անմտութիւն է մի այդ տեսակ գումար պահել առանց գործադրութեան, (եթէ չասենք գործադրել անձնական օգտի համար), մինչդեռ այդ գումար տուողը միանգամայն այլ պայմաններով է տուել:

Ռուսահայերը սպասում են որ վերջապէս իրանից առած փողերի համար մի ամենափոքր հաշիւ անգամ իրան կը

(1). — Ապահով ենք թէ մեր Պատ. Թղթակցին երկիւղները չափազանց են, և թէ Գեր. Ամբրոսիոս վարդապետ Լրջօրէն միտքը դրած է ազգօգուտ նպատակի մը գործածել իւր հանգամանական գումարը: Այսու հանդերձ մեր Թղթակցին խօսքերը կը տպենք առանց ոչինչ յապաւելու. որովհետև կարելի է որ Տփղիսի ազգայնոց մէջ շատեր նոյն կարծիքն ունենան հիմա: Ծ. Խ.

ԹԵՐԹՕՆ ՄԱՍԻՍԻ
(30)

ԺԻՒԼ ՎԷՐՆ

ՅԵՐԿՐԷ Ի ԼՈՒՍԻՆ
ՈՒՂԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆ
97 ԺԱՄՈՒ ՄԷՋ

ԳԼՈՒԽ ԺԸ.

ԱԹԼԱՆԹԱՅԻ ՈՒՂԵՒՈՐԸ

Եթէ այս չանթահարիչ լուրը, փոխանակ ելեքտրական թելերու վրայ թռչելու՝ պարզապէս թղթաբերով և կնքեալ նամակի ձեւով եկած լինէր, եթէ Ֆրանսայի, Իրլանտայի, Թէր-Նէօվի և Ամերիկայի հեռագրական պաշտօնեայք հարկաւ խնացած չլինէին այս հեռագրին գաղտնիքը, Պարպիքէյն վայրկեան մ'իսկ չէր վարաներ. խոհեմութեամբ լռութիւն կը պահէր, որպէս զի իւր գործին յարգը չը կորէ: Այս հեռագիրը կրնար խաբէութիւն մը ծածկել, մանաւանդ երբոր Ֆրանսացիէ մը կուգար: Ինչ հաւանականութիւն կար թէ մարդ մը կրնար բաւական յանդուգն լինել այսպիսի ուղևորութեան մը գաղափարն անգամ յղանալու: Եւ եթէ այդ մարդը գոյութիւն ունէր, արդեօք խելագար մը չէ՞ր, արգելանոյն՝ քան թէ ռումբի մը մէջ փակելու արժանի:

Բայց հեռագիրն իմացուած էր, վասն զի փոխադրիչ գործիքները բնականապէս շատ խորհրդապահ չեն, և Միշէլ Արտանի առաջարկն արդէն Միութեան այլ և այլ Նահանգներուն մէջ իմացուած էր: Հետևաբար Պարպիքէյն այլ ևս լռելու բնաւ պատճառ մը չունէր: Ուստի Թամբա—Թաունի գտնուող իւր պաշտօնակիցներն ի խորհուրդ գումարեց, և առանց իւր կարծիքը նշմարել տալու, առանց հեռագրին քիչ կամ շատ վստահութեան արժանի լինելը քննելու՝ անոր լակոնական բնագիրը կարդաց անոնց:

"Հնար չէ: — Հաւանական չէ: — Պարզ կատակ մ'է: — Մեր վրայ ծիծաղեր են: — Ծաղրական է: — Անհեթեթ է:" վերջապէս երկբայութիւն, թերահաւատութիւն, տխմարութիւն, խենդութիւն յայտնելու ծառայող ամէն խօսքերն ու բառերը պահ մ'իրարու յաջորդեցին, հանդերձ այսպիսի պարագայից մէջ սովորական եղած շարժումներով: Ամէն ոք կը ծիծաղէր, կը խնդար, ուսերը կը թոթվէր, իւր բնաւորութեան համեմատ. միայն Ճ. Թ. Մասթոն գեղեցիկ խօսք մ'ըսաւ.

"Գաղափար մ'է այս, գոչեց:

—Այո՛, պատասխանեց հազարապետը, բայց եթէ երբեմն ներելի է ունենալ այսպիսի գաղափարներ, այն պայմանաւ է որ և ոչ իսկ մտքէ պէտք է անցունել անոնց գործադրութիւնը:

— Ինչո՞ւ համար, հարցուց բարկութեամբ Կըն—Քլըպի քարտուղարը, վիճաբանելու պատրաստութեամբ: Բայց չուզուեցաւ աւելի յառաջ մղել զայն:

Սակայն Միշէլ Արտանի անունը կը շրջագայէր Թամբայի մէջ: Օտարականներն ու բնիկներն իրարու երես կը նայէին, հարցումներ կընէին ու կը ծաղրէին, ոչ թէ այդ Եւրոպացին, որ առասպելեալ էակ մը, մտացածին անհատ մ'էր, այլ Ճ. Թ. Մասթոնը, որ կրցած էր հաւատալ այդ անձին գոյութեան: Երբ որ Պարպիքէյն առաջարկեց ռումբ մը ղրկել Լուսնին, ամէն ոք այդ առաջարկը բնական, գործադրելի և ռմբաձգական արուեստին վերաբերեալ պարզ գործ մը նկատեց, բայց բանաւոր մարդ մ'առաջարկէ ռումբին մէջ նստիլ և այդ անհաւանական ուղևորութիւնը փորձել, քմահաճ առաջարկ մ'էր, կատակ մ'էր, ծաղրաբանութիւն մ'էր. և այնպիսի բառ մը գործածելով, որ ճիշդ թարգմանութիւնն ունին Ֆրանսացիք իրենց ընտանի լեզուին մէջ, հըմպըկ (խաբէութիւն) մ'էր:

Ծաղրանքը մինչև իրիկուն անընդհատ, և կրնայ հաստատել թէ ամբողջ Միացեալ—Նահանգները մարեցան խնդալէ, որ սովորական բան չէր այնպիսի երկրի մը, ուր անհնարին ձեռնարկները կամաւորապէս ջատագովներ, գիտակներ, կուսակիցներ կը գտնեն:

Սակայն Միշէլ Արտանի առաջարկն, ինչպէս ամէն նոր գաղափար, ոմանց միտքը կ'զբաղեցնէր: Այս բանը սովորական սրտայուզութեանց ընթացքը կ'աւրէր: "Մեկումը մտքէն անցած չէր այս բանն." Այս միջադէպը՝ շատ չանցած՝ մտքերը պաշարեց նոյն իսկ իւր տարօրինակութեամբ: Ուստի խորհրդածութեան նիւթ եղաւ: Ո՜րչափ բաներ, առջի օրն ուրացուած, բայց հետևեալ օրն իրականութիւն եղած են: Ինչո՞ւ համար այդ ուղևորութիւն չը պիտի կրնար օր մը կատարուիլ: Բայց, ամէն պարագայի մէջ, որ այդ մարդ, որ ինքզինքը այդպէս վտանգի մէջ կը դնէր, անպատճառ յիմար լինելու էր, վասն զի իւր առաջարկը չէր կրնար լուրջ համարուիլ. աւելի լաւ կ'լինէր լռել, քան թէ ամբողջ ժողովուրդ մը խռովել իւր ծաղրական բանդագուշանօք:

Բայց նախ, այդ անձն սաստիկ գոյութիւն ունէ՞ր: Ահա մեծ խընդիր մը: Այդ "Միշէլ Արտան" անունն անծանօթ չէր Ամերիկայի: Իւր յանդուգն ձեռնարկներովն յիշուած Եւրոպացւոյ մ'անունն էր: Ապա եկաւ մի, Ատլանտեան Ովկէանի խորերէն արձակուած այդ հեռագիրն, այդ շոգենաւին անունն, որով այդ Ֆրանսացին ճամբայ ելած ըլլալ կ'ըսէր, իւր մօտ օրէն հօս հասնելուն համար նշանակեալ թուականը, վերջապէս այս ամէն պարագայք հաւանականութեան կերպարանք մը կուտային այդ առաջարկին: Ուստի պէտք էր ճիշդ դատելու մ'ունենալ այս խորութեան վրայ: Շատ չանցած, առանձին անհատները խմբակներ ձևացան, խմբակներն ալ հետզհետէ մեծցան հետաքրքրութեան ազդեցութեամբ, ինչպէս որ չամանդաղները կը խառնեն մասնիկներու ձգողութեամբ. և ի վերջոյ՝ հոծ բազմութիւն մը կազմելով՝ Պարպիքէյն նախագահին բնակարանը գնացին:

Պարպիքէյն, հեռագրին գալէն ի վեր կարծիքը յայտնած չէր. թողուցեր էր որ Ճ. Թ. Մասթոն իւր կարծիքն յայտնէ՝ առանց հաւանութիւն տալու կամ հերքելու. հանդարտ նստած՝ կուզէր դէպքերուն սպասել. բայց հասարակաց անհամբերութիւնն ի հաշիւ չէր առած: Ուստի խոժոռեցաւ երբոր Թամբայի ժողովուրդն իւր պատուհաններուն ներքև խռնեալ տեսաւ: Շատ չանցած՝ աղաղակներն, աղաղակներն ու գոչիւնները զինք հարկադրեցին պատուհանն ելնել: Կը տեսնուի ահա, որ Պարպիքէյն՝ հռչակին ամէն պարտաւորութիւններն և հետևաբար ամէն ձանձրութիւններն կը կրէր:

Ուստի երևեցաւ ամբոխին. ձայները դադրեցան, լռութիւնը տիրեց, և քաղաքացի մը՝ խօսք առնելով՝ հետևեալ բացարձակ հարցումն ըրաւ իրեն. — Հեռագրին մէջ Միշէլ Արտան անուամբ նշանակեալ անձը ճամբայ ելա՞ծ է Ամերիկա գալու համար, այո՛ կամ ո՛չ:

"Տեա՛րք, պատասխանեց Պարպիքէյն, ես ալ ձեզմէ աւելի չեմ գիտեր:

—Պէտք է գիտնալ, գոչեցին անհամբեր ձայներ:

— Ժամանակը պիտի իմացնէ մեզ, պատասխանեց նախագահը պաղութեամբ:

Ժամանակին իրաւունք չունի բովանդակ երկիր մ'անստուգութեան մէջ պահելու, ըստ առնենախօս քաղաքացին: Փոխեցի՞ք ռումբին ձևը, ինչպէս որ կը խնդրէ հեռագիրը:

—Ոչ դեռ, տեարք, բայց իրաւունք ունիք. պէտք է գիտնալք մեր ընելիքը: Հեռագիրն, որ բոլոր այս սրտայուզութեան պատճառ եղաւ, կը հաճի անշուշտ ամբողջացնել իւր տեղեկութիւններն:

—Ուրեմն ի հեռագրատուն, ի հեռագրատուն," գոչեց ամբոխը:

Պարպիքէյն վար իջաւ և ամբոխին առջևէն երթալով հեռագրատունը գնաց:

Քանի մը վայրկեան յետոյ հեռագիր մը ղրկուեցաւ Լիվէրբուլի նաւական միջնորդաց գործակալներին, և հետևեալ հարցմանց պատասխան խնդրուեցաւ:

տան․ այս տեղ հրաւիրում ենք այս բանի վերայ և մանաւանդ ուշադրութիւնը, որը իր կողմից մեծ պարտականութիւն ունի կատարելու։ Պարզ է թէ ո՛րքան պարտական է և իւր ձայնը բարձրացնելու Պօլսոյ Հայ լրագրութիւնը․ այս տեղ խնդիրը նշանաւոր է․ այդ օրինակ վարմունքները կարող են սարսափելի կերպով սառեցնել հասարակութիւնը և այն ժամանակ նա ոչ թէ միայն չի լսել Ռուբինեանների նման գիմակաւորուածներին, այլ և նա իւր երեսը շուռ կը տայ (կը դարձնէ) նաև նշանաւոր ընկերութեան հրատարակներից, որոնց միջոցը, գոյութիւնն խսկ գտնւում է նոյն հասարակութեան ձեռքի մէջ։ Սպասում ենք՝ որ Ամբրոսիոս վ․ Ռուբինեան գուրս պէտք է գայ վերջապէս իւր սխալ ուղղութիւնից, և կը չապէ անել այն բոլոր չարիքները առաջը, որոնց աղբիւր կըրնայ լինել ինք Հայ ազգի առաջ։ Հակառակ դէպքում, իւր արածը դասելով խաբեայութեան և կեղծութեան շարքում, իրան փող տուող հասարակութիւնը անշուշտ կ'որոշէ թէ ի՛նչ դիրք բռնէ դէպի այդ օրինակ անձինք՝ որոնք չեն պակասում մեզանից․․․․

* * *

Փետրվարի 28ին, կիրակի օր, «ԱՐՁԱԳԱՆՔ» (2) շաբաթաթերթի խմբագրութեան առաջնորդութեամբ, Տըփխիսում կատարեցաւ Ֆրանսիացի հայագէտ Էդուարդ Դիւլօրիէի յիշատակին հոգեհանգիստ։ Ներկայ էր մեծ բազմութիւն հասարակութեան, նոյնպէս և մեր Տփղիսու Հայ Խ․․․․․․․․ (ուսանող դասն)։ Հասկանալի է թէ ո՛րքան լաւ տպաւորութիւն պէտք է անէր այդ գովելի գործը, որ ինչքան փոքր, այնքան և արժանաւոր կարող է համարուիլ։ Մամբրէ վարդապետ մի քանի խօսք խօսեց, և յիշատակեց այն ծառայութիւնները, որ արել է հանգուցեալ Ֆրանսիացի գիտնականը Հայ պատմութեան և գրականութեան վերաբերութեամբ, գովասանքներով յիշեց նորա սէրը դէպի մեր անցեալ և մեր ազգը, և յիշեց նոյնպէս այն, որ հանգուցեալը մտադիր էր վերջին ժամանակները և հիմնել մի օրգան՝ Հայկական գործերն Եւրոպայում ներկայացընելու նպատակաւ։ «Արձագանքի» խմբագրութիւնը մխիթարութեան մի հեռագիր է ուղարկել Դիւլօրիէի ընտանիքին, յայտնելով Հայ հասարակութեան խորին վիշտը մի այդ օրինակ պատուելի անձնաւորութեան կորստեան պատճառաւ․ այս բանը մի անգամ պատիւ կարող է բերել Հայ հասարակութեան, և զարմանալի է որ մինչև օրս ոչ մինը մեր լրագիրներից այդ մասին ոչ մի խօսք անգամ չյիշատակեց և լռութեամբ անցաւ (3)։

* * *

(2)․— Կարեւոր թերթ մը հրատարակել սկսած ատեն, որ անշուշտ երեւելի դեր մը պիտի կատարէ ազգային մամլոյն մէջ, պէտք էր հոգ տանիլ զանէ թերթին անունն ուղիղ գրելու։ Փափաքելի էր որ «Արձագանք» գրուէր անոր ճակատը․․․։ Ծ․ Խ․

(3)․— Այս երրորդ կամ չորրորդ անգամն է որ մեր կաւկասեան Թղթակիցը լրագրոյս միջոցաւ տեղեկութիւն կը հրատարակէ Տփղիսի մէջ սկսած նոր հրատարակութեան (Արձագանք) վրայօք, բայց մեր տակաւին աչքը առջև երեսը տեսնելու բարեբաղդութիւնը չեմք ունեցած։ Այսքա՛ն ․․․․․․․ հրատարակիչներ կան Հայ մամլոյն մէջ․․․ ։ Ծ․ Խ․

"Ի՞նչ է Ամերիկա անուն նաւն։ —Երբ մեկնեցաւ Եւրոպայէն։ — Մէջը Ֆրանսացի մը կա՞յ Միշէլ Արտան անուն։"

Երկու ժամ յետոյ Պարպիքէյն պատասխան ստացաւ իւր հարցմանց, այնպիսի ճշդութեամբ մը, որ ամենադոյզն կասկածի տեղի չէր թողուր։

"Լիվէրբուլի Ամերիկա շոգենաւն հոկտ․ 2 ին ճամբայ ելաւ, —Թամբա–Թաուն երթալու համար, —մէջն ունենալով Ֆրանսացի մը, որ Միշէլ Արտան անուամբ նշանակուած է ուղեւորաց տումարին մէջ։"

Առաջին հեռագրին այսպէս հաստատուելուն վրայ, նախագահին աչերն յանկարծ բոցավառեցան, բռունքն ուժգնապէս փակեցան․ և սկսաւ մրմռալ․

"Ճշմարի՛տ է ուրեմն․ հնարաւո՞ր է ուրեմն, այդ Ֆրանսացին գոյութիւն ունի՛ եղեր, և տասն և հինգ օրէն հո՛ս պիտի լինի։ Բայց այդ մարդը խենդ մ՞է, խելագա՜ր մ՞է․․․ երբեք չպիտի հաճիմ․․․․․"

Եւ սակայն նոյն երեկոյն գրեց Պրէոմըլ և ընկերութեան, և աղաչեց որ ռումբին ձուլումը դադրեցընեն մինչև ի նոր անօրէնութիւն։

Այժմ, պատմել թէ ո՛րչափ մեծ եղաւ համայն Ամերիկայի սքանչացումը, որ Պարպիքէյնի զեկոյցին ազդեցութիւնը տասնապատիկ անցաւ, թէ ինչ ըսին միութեան

Այս տեղ կառավարութիւնն արգիլել է Մեծ Պահքին ներկայացումներ տալ հասարակական թատրոններում․ Հայոց թատրոնական խումբը դադրել է լիակատար ներկայացումներ տալէն, այլ տրվում են միայն երեկոյթներ, և հասարակութիւնը քիչ է գնում։ Այդ երեկոյթները բաղկացած են լինում զանազան խօսուն կամ կենդանի պատկերներից։ Այդ օրինակ կենդանի պատկերներից մինը մենք չենք կարող այս տեղ չյիշել․ անցեալներին ներկայացըրեցաւ այդ տեսակ կենդանի պատկերով «Խրիմեան սփոփում է Հայ սովեալներին»․ գեղեցիկ էր և մեծ ազդեցութիւն ունեցաւ։ Հասկնալի է թէ որքան վնասներ են կրում թատրոնական վարչութիւնները, և մինչև այժմ Մեծ Պահքին բոլոր Ռուսաստանի թատրոններում այսպէս է և ամենայն տեղ արգիլուած․ սպասում են որ վերջապէս թոյլտուութիւն կը լինի։ (4)

ՇԱՄՇԱԳՐԱՄ

ՆԿԱՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

(Շարունակութիւն)

Ն․․․․․․․․․ Պին-կեօլի ․․․․

Բուն Պին-կեօլ լեռը Էռամկիւնիի մօտ ձև մ'ունի 8—10 ժամու չափ կողմնկներով, և իր չորս կողմը տարածած է 7 թևեր, որոնք իրմէ հեռանալով կը խոնարհին կը ցածնան ու այլ և այլ լերանց հետ նորէն կցուելով երկարաձիգ գօտիներ կը ձևանան։

Պին-կեօլի հարաւային երեսը, որ Վարդոյ գաւառին հիւսիսը պարսպելուն համար Վարդոյ Պին-կեօլ կը կոչուի, ձգուած է հարաւային արեւելքէն հիւսիսային արևմուտք 10 ժամի չափ երկարութեամբ վերջին ծայրերը խոնարհեցնելով, ուրոնցմէ երկու շղթաներ կը ծնանին։

1․ Արևելեան մասը կը սկսի նորէն բարձրանալ և խոնարհիլ և ծընունդ տալ Խնուսոյ դաշտի հարաւային լերանց, որ են՝ Կեօլեր (անգք Մշոյ) Խամբերդ և Ջեռնակ, որոնք Խնուսը և Աշխը անջրպետելով Ներքովթեան պարուն հետ կը միանան Պուլանըքի մէջ՝ Խուշլի-Պապայ և Թըրպէ-Զիրոյ լեռներով։

Արևմտեան կողմէն ալ, որ բաղմաճիւղ է, կածանցուին մանր և մեծ լերանց բազուկներ, որ են՝ Բալաղկեօլ, Թէմպէքու, Ղանթար-Ղայա և Ղըզըլ-կէաուկ լերինք։

2․ Բալաղ-կեօլ որ ամենէն հարաւայինն է, Վարդան և անոր Ցաղլէթէկը կօյնակէն կը բաժնէ, և մանր ոստերով կը միանայ հարաւէն Սրմանց գօտիներու․ Շէր-Ալաւին, Շատան և Ղանուիլ լերանց հետ, և Քարկէոյ կամ Խննակնեան (Լօմէր-

(4)․— Այդ մասին մեք չատ աւելի աղատ ենք աստ ի Կ․ Պոլիս։ Ոչ միայն թատրոնական ներկայացումներ, այլ և «նշանաւոր» պարահանդէսներ կուտանք Մեծ Պահոց մէջ, և օտարազգեաց շնորհաւորութիւնները կ'ընդունինք մեր զարգացեալ և զգաստացեալ չքեղութեան, մեր Հայկական հոգ․․․․ Եւրոպական ճաշակին վրայօք։ Բ․ Փ․

լրագրերն, ինչպէս ընդունեցին այս լուր, և թէ ինչ ձեւով երգեցին հին աշխարհէն եկող այդ դիւցազնը․ Նկարագրել այն բուռն յուզումն, որոյ մէջ ամեն ոք ապրեցաւ՝ ժամերը, վայրկեանները ու մանրերկրորդներն համրելով․ գաղափար մը տալ, մինչև իսկ տկար, այս միակ մտածութեամբ պաշարուած ամեն ուղեղներու անդուլ յոգնութեան վրայ, յուցնել՝ ամեն զբաղմանց մէկ կողմ հանելը միակ մըտահոգութեան մ'առջև, աշխատութեանց դադարումը, վաճառականութեան ամլանումը, ճամբայ ելնելու վրայ եղող նաւերուն անշարժ մնալը նաւահանգստին մէջ, որպէս զի Ամերիկայի հասած ժամանակ ներկայ գտնուին․ երկաթուղեաց կառախումբերուն լցուն գալն ու դատարկ եւ դառնալն, Եսփիրիթիւ-Սանթոյի նաւահանգստին մէջ ամեն տեսակ շոգենաւերու անդադար շըջագայութիւնը, վերջապէս համրել այն հազարաւոր հետաքրքրներն, որք տասնեհինգ աւուր մէջ քառապատկեցին Թամբա-Թաունի ժողովուրդն, և պարտաւորեցան վրաններու տակ բնակիլ, պատերազմական բանակի մը պէս, այս ամենը պատմել ու նկարագրել՝ մարդկային զօրութենէ վեր գործ մ'է, ուրոյն կարելի չէ ձեռնարկել առանց յանդգնութեան։

(Շարունակելի)

Ալպս) լերամբ ալ Ցօրոսի մեծ շղթային հետ կը կապուի։

3․ Պին-կեօլի արևմտեան հարաւային հանդոյցէն երկուորեակ կը ծնի Թէմպէքու և Ղանթար-Ղայայի հետ, և Ճամ-Բաէլի լերան հետ միանալով յարևմուտս կ'երկարաձգի բարձր կատարներով, և Կեղուայ մէջ Շէյթան, Քեօշմէր և Սրխուծ բարձր լերանց հետ կը կցուի։ Իսկ Ղանթար-Ղայա 5 ժամ միայն դէպ յարևմուտս երկարաձըգելով և Թէմպէքուի հետ մէկտեղ կօյնուկը խորդուղէն բաժնելով կը սպառի։

4․ Պին-կեօլի արևմտեան հիւսիսային հանդոյցէն ծնունդ կ'առնուն Ղըզըլ-կէաուկ և Խալխալ լերինք, իրենց շառագոյն և խառնաշ հողերուն նկատմամբ այսպէս կոչուած, և խորդուղը խորդուբէն զատելով Կեղուայ լերանց կը խառնուին։

Պին-կեօլի այս արևմտեան բազուկներն աջ ու ձախ բազուկներ ալ ձգելով մէկ մէկու կ'աղխաղխեն, Կեղուայ մէջ հսկայ գօտիներ կը ձևանան, և զուգահեռական գիրքով ոմանք դէպ հարաւ կը խոնարհին և ոմանք ալ Արարատեանց հետ դէպ յարևմուտս կ'երկարաձգին՝ տեղ տեղ խիստ բարձր կատարներով, ինչպէս են Ս․ Լոյս, Շէյթան․ Քեօշմէր և այլք, և Գուզիլճանէն, Ցէրսիմէն և Ցուժիկէն մինչև փոքր Հայոց սահմաններն անցնելով կ'անջրպետեն Եփրատի և Արածանւոյ աւազաններն, և Անտիտօրոսականաց, Արարատեանց ու Պարխարներու հետ կ'աղխաղխին։

5․ Պին-կեօլի հիւսիսային մասն ալ լաւ մը ցածնալով՝ Թաքման, Շուշար և Լեզկի վիճակները կը բաժնէ Արագ-Ջայլեի և Եըլտըրըմ լեռնով և կը կապուի Արարատեան Պարխ լերանց․ իսկ հիւսիսային արևմտեան խոնարհագոյն բազուկներէն (Ցավլա) ծնունդ կ'առնուն Ղարա-կեօլ բարձր լերինք, որ հիւսիսային մասն են Ղըզըլ-կէաուկ և Խալխալ լերանց, և կը ձգուին դէպ յարևմուտս Շուշարոյ, Լեզկիի և Խորգուրի մէջ տեղերը և հետզհետէ աղխաղխուելով՝ Խալխալ, Աժաբհար, Ըշըքը և Արապ-օղլի լերանց և Արարատեանց հետ միանալով յարևմուտս կը յառաջանան, ուր են բարձրակատար լերինք Խաչլի-Սար, Խոչան, Պաղըր, Մէրճան, Գօհանամ, Զլարեթ և այլք։

6․ Պին-կեօլի հիւսիսային արևելեան թևն ալ Խնուսը և Թաքմանը կը բաժնէ, իրմէն կ'ածանցուին հարաւէն Կարմիր-Սար Խնուսոյ և հիւսիսէն Գեղթափի բարձր լերինք Կեօք-Սուի, որ ապա ցածուկ թևերով դէպ հարաւ մինչև Բասէն ձգուելով Արարատեանց (Անիկ, Կիւճիւռ) կը խառնուին։

7․ Խնուսոյ հիւսիսը կը պարսպէ Կարմիր-Սարէն և Գեղթափէն դէպ յարևելս ձգուած Պին-կեօլի բազուկը, որ Ալ-Տաղ (Սպիտակ-Սար) և արևելեան մասը Թիւրքմէն-Տաղ (Սև-Սար) կամ Ագըր-կեօլ կը կոչուի և Խնուսը Կեօք-Սուէն և հիւսիսային բազուկ մը յարևելս երկննալով Խօլ-Եաղին ալ Համզէպէն և Ալաշկերտէն բաժնելով Քեօսէ-Տաղի (Սակաւ լերինք) կը կցուի։ Թիւրքմէն-Տաղի հարաւային թեւն ալ որ Լէոպէ կը կոչուի, Մանազկերտը Պարադըզայ ձորէն անջրպետելով Մանազկերտ գաւառի արևելքը Ալա-Տաղ (Ծաղկոտ) լերանց խոժառուն բազկին հետ կը միանայ։

Պին-կեօլի շուրջը պատող բոլոր այս լեռնաստանը խիստ խոտաւէտ և ջրաւէտ ու որսաշատ է․ իսկ անտառները նուազ են և միմիայն բարտիին բազուկներն ու ձորակները տեղ տեղ զարդարուած կ'երևին կաղնի և գինի թուփերով և անտառակներով․ ապառաժուտ մասերը խիստ նուազ են ամեն կողմ։

Պին-կեօլէն բղխած գետեր․

Պին-կեօլէն և իր թևերէն իջած ամեն փոսերն ալ խոյզ ձիներով լի են, և երկարաղնաց բաղմաթիւ ու հզօր վտակներ ու գետեր կը ձևացնեն։

1․ Երասխ, ամենէն նշանաւոր ու մեծ գետը, որ՝ իր բոլոր ընթացքը Հայաստանի մէջ ատարտելով ու անոր հողերն արգասաւորելով կրնայ գոյական կոչուիլ Հայաստանի․ կը բղխի Պին-կեօլի հիւսիսային թեւերէն Շուշարի մէջ։

2․ և 3․ Ցէ․․․․-․․․․ և Գ․․․․․— կէ․․․․, երկու մեծամեծ վտակ-

ներն ալ, որ կը բղխին նոյն վիճակի հիւսիսային արևելեան ծայրերէն, Երասխի նման դէպ յարևելս արշաւելով Թաքմանի մէջ տեղերը կը միանան անոր հետ․ և ապա Երասխ ի հիւսիս խոտորելով խորաձորերէ ու կիրճերէ Բասենոյ և Արարատայ ընդարձակ դաշտերը կը հասնի, Ռուսի կողմերը Կուր գետի հետ միանալով Կասպեան ծովը գիմելու։

4․ Գ․․․․․ ․․․․, Պին-կեօլի զանազան վտակներէն ձեւանալով Խորնուսէն արևելք կը դիմէ, և Պուլանըխայ ու Մանազկերտի ու Խորնուսոյ սահմանակցութեանց մօտերը Կեօք-Սու վտակը կ'ընդունի և քանի մը ժամէն Արածանիի կը հասնի աջ կողմէն, Պուլանըքայ Ղարա-Ղըլ գիւղի քով։

5․ Կեօ․-Ս․․ վ․․․․․ Պին-կեօլի Գեղթափ լերանց արևելքէն կը բղխի և համանուն վիճակին բոլոր ջրերը առնելով Ջաժախ գիւղի առջեւ Դուզլա կամ Հաֆթ-Բունկ գետի հետ կը միանայ։ Կոփալ գիւղի 3 ժամ հարաւը և Սպիտակ Դուզլայի 1 ժամ արեւմուտքը։

(Շարունակելի)

ԲՈՂՈՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ ԱՌ ՊԱՐՍԿԱՀԱՅՍ

"Մշակ"ի վերջին թիւերէն միոյն մէջ կը կարդամք սա հետաքըրքրաշարժ հատուածը․

Պարսկաստանից ստացված մի մասնաւոր նամակից քաղում ենք հետեւեալը։ Ուրմիա քաղաքում հրատարակվող բողոքականների օրգան «Զարիրբա Բարա» ասորերէն լրագրում կարդացինք մի թղթակցութիւն Կ․ Պօլսից, որի հեղինակը Պարսկաստանի միսիօնար միստըր Լաբարին է։ Պատուելի քարոզիչը, ի միջի այլոց, խօսելով և Թիւրքաց Հայաստանին խոստացված վերանորոգութիւնների վրա, խիստ անհամակրական կերպով է վերաբերվում դէպի Թիւրքաց Հայաստանի բարենորոգմանց գաղափարը, իր զարմանքը յայտնելով, թէ ինչի հայերին պէտք է առանձնակի արտօնութիւններ տալ, երբ որ Թիւրքիայում կան ուրիշ շատ ազգեր ևս։ Իր դատողութիւնները Լաբարին վերջացնում է այդ խօսքերով։ «Գոնոզ հայերին կը համեն միմիայն խոստումներ, որ տալիս են նըրանց հանգստացնելու համար։» Բայց նոյն յօդուածում գտնում ենք և հետեւեալ խօսքերը։ Ամբողջ աշխարհում աւետարանական գործը տարածվում է աջողութեամբ, մեր տպած գրքերը վաճառվում են, այն ինչ հայերը միակ ազգ են որ անարգում են մեր գործը և մեր գրքերը։» Հիմա հասկանալի է, աւելացնում է նամակագիրը, թէ պատուելի միսիօնարի ո՛ր տեղն է ցաւում։ Նախ սխալ է որ հայերի մէջ աւետարանի ուսումը չէ ընդունվում, ընդհակառակը աւելի է ընդունվում, քան որ և իցէ մի այլ ազգի մէջ։ Բայց հայերի անհամակրութիւնը դէպի օտարազգի միսիօնարները ծագում է ոչ թէ աւետարանից դէպի հասկանալի, մայրենի լեզուով Աստուծոյ խօսքի քարոզելը, այլ զլխաւորապէս նրանից, որ միսիօնարները աշխատում են խեղդել հայերի մէջ ամեն ազգային զգացմունք, աշխատում են դարձնել նրանց լոկ ատողոաձաշնչական մի ժողովուրդ, զուրկ հայրենասիրական զգացմունքից, ազգային գաղափարից և քաղաքական որ և է իղձերից։ Եւ այդ է պատճառը որ այժմ ամեն տեղ, թէ՛ Պարսկաստանում, թէ Թիւրքաց Հայաստանում, թէ Կ․ Պօլսում և թէ նոյն իսկ Անգլիայում երկպառակութիւն է սկսվել հայ-բողոքականների և իրանց օտարազգի, գերմանացի կամ ամերիկացի քարոզիչների մէջ, որոնք այն ծառայութեան փոխարէն որ արել են հայերին, տարածելով նրանց մէջ հասկանալի աշխարհաբար լեզուով աւետարանի լոյսը, հասկացնելով նրանց Քրիստոսի խօսքը, — կամենում են յաւիտեանս բարոյապէս ստրկացնել իրանց ձեռքում նոյն հայերին։ Հայերի մի մասը թէև ընդունում է աւետարանականութիւնը, վերջացնում է իր խօսքը մեր նամակագիրը, բայց աւետարանական հայը կամենում է ազգային, հայ-աւետարանական եկեղեցի ունենալ և ոչ թէ պատկանել գերմանացի կամ ամերիկացի աւետարանական եկեղեցուն։

ՀԱՅՐՆ ԵՒ ՈՐԴԻՆ

—o—

Մանուկն ասէր ծընողին․
"Ահա մարին տաւերք լերին․
Բարձրացաւ վեր արեգակ։
Ընդէ՞ր տրտում ես, հայրիկ․
Ջի՞ս լսեր դու զձայն քաղցրիկ
Ջոր տան տարեակ ՚ւ սարաճակ։
Ընդէ՞ր ժպիտ չեմ տեսներ
Շրթներուդ վրայ, և ոչ սէր
փայլի մէջ քո աչերուն․
Պայծառացաւ մեր աշխարհ,
Եւ զարդերով վառ ի վառ
Ահա պճնեալ է բնութիւն։
Բիւր երգերու հասաւ ժամ,
Եւ բիւր թևեր լուսածամ
Վառին, շողան անխափան։
Մեղուն բզզայ, ծծէ հոյզ,
Մշակն արտին ցանէ յոյս․
Քարշէ միջինն ալ իւր չիղ։
Ճերմակ աղնին մեր ծառեր․
Աստուած արիին է վառեր,
Եւ իւր ջահեր մեր երկիր։
Հարսանիք են տիեզերքին․
Այս ընդհանուր հիմնին,
Հայրիկ, դու չե՞ս կարեկիր։
Վերը ձայներ չե՞ս լսեր․
Թռչնիկն է որ երգէ սէր
Բարձր, բարձր երկնի մէջ․
Եւ հոգմայոյ մարդ, մարմանդ,
Որ ծածկեն զայդ դարևանդ,
Հեղ ծով, տանին երեւէջ։
Թեթեւ ամպերը գխեմ,
Որ հատանեն մեղմաճեմ
Կապոյտ երկնի լուսափիւռ,
Մինչ մազերս մէջ փափկիկ,
Ջոր չես գգուեր ալ, հայրիկ,
Խաղայ մանուկն զեփիւռ։
Հեռուն լսեմ մէջ հովտին
Նուաղ ճիչեր զոր մանկտին
Բառնայ, թեթեւ պարելով․
Նոցա ճակատ քրտնաթոր,
Ջոր ծածկեն ձորն և ծործոր,
Փայփայել գայ անոյշ հով։
Եւ անդէտ կան ի վեր,
Եւ այլ ևս չեն կաքաւեր,
Ըղձալեանաց տալ յոգուրդ․
Ջի մանկական սրտերուն
Անգամ տարտամ, երերուն
Խօսի բնութեան այդ խորհուրդ։
Սեաւ սեաւ հոգեր քո ճակատն
Եր միթազնեն սիրակաթ,
Հայր իմ, ո՛վ հայր սիրելի,
Որպէս տօլոր ես, ընդէ՞ր
Քո հէք որդին չես գրկեր
Բազուկներովդ փարելի։
Ընդէ՞ր տխուր ես, հայր իմ․
Եւ քո աչեր մթերիմ
Ընդէ՞ր յինէն դարձունես․
Միթէ չզգա՞ս անսահման
Ջեղումն այս վէհ խնդութեան․
Միթէ չզգա՞ս դու ինձ պէս։
Ընդէ՞ր տխուր ես․ պարտէզ
Իջաւ մայր իմ, ահա տե՛ս,
Քաղել յասմիկ, մանիշակ․
Ռաստոց եռին է պահուեր,
Եւ կարդայ ինձ հըրաւէր
Ներա բարբառն անուշակ։
Ընդէ՞ր տխուր ես, հայր իմ․
Ամենքն ուրախ են, հրճուին
Երկինք, երկիր, ծով, եռակ,
Ծիծաղ ի շուրթ բնութիւն
Խայտայ զերդ նոր հարս ժպտուն։"
—Եւ թշուառնի՞րը, որդեակ։

Ց․ ՍԵԹԵԱՆ

ՑՈՒՑԱԿ ԱՌԱՋԻՆ
1882 Յ․․․․․ ․․․․․․․․․․․
Ի ՆՊԱՍՏ ԱԶԳ․ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑԻ

—o—

Մեծ․ Տեարք	Բժիշ Լ․	Ոսկ․
Մանուկ Ալանեան (1881 տարւոյ)	1	8
Գրիգոր և Տիգրան Գաւաքեօզեան	2. 50	20
Յովհաննէս Կիւմչեան	2	16
Խաչիկ և Անտոն Հաճեան	2	16
Գնաճեան և Մուխթաֆեան	1. 50	12
Պօղոս Գաբրիէլեան և Ընկ.	1	8
Եղիա Պէյլերեան	1	8
Բէթրաք Էսմէրեան	1	8
Յովսէփ Թօքատլեան	1	8
Յովհաննէս Քերէստէճեան	1	8
Սարգիս և Խաչիկ Թօփհանէլեան	1	8
Գ․ Յ․ Ն․ Էսաեան եղբարք	1	8
Յովհաննէս և Մկրտիչ Գափամաճեան	1	8
Մագաղեան եղբարք	1	8
Աւետիս և Մաքսուտ		
Կիրատալեան	1	8
Պետրոս Գարակէօզեան	1	8
Ալիքսան և Խաչիկ Խորասանճեան	1	8
Յ․ Մ․ Գ․ Շամասնեան եղբարք	1	8
Տիգրան և Թորոս Բարաղամեան	0,75	6
Ապատուլլահ եղբարք	0,75	6
Գրիգոր Պըլխանեան	0,50	4
Զօրա Թաչճեան	0,50	4
Յ․ Մ․ Սամպօլլուեան եղբարք	0,50	4
Յ․ Կ․ Բապուճճեան	0,50	4
Քերովբէ և Երանոս Կիւմիւշճեան	0,50	4
Ոմն	0,50	4
Պապի Պապօյեան	0,50	4
Գրիգոր Էվրէնեան	0,50	4
Համբարձում Կիւմչեան	0,50	4
Գաւիթ Նարլեան	0,50	4
Յովակիմ Անդրէասեան	0,25	2
Յովսէփ Սրով	0,25	2
Զէնոբ Հիսարլեան	0,25	2
Յակոբոս Նարկիւլէճեան	0,12 1/2	1
(Շարունակելի)	29. 37 1/2	235

ՍԱԿԱՐԿՈՒԹԻՒՆ ԶԿԱՑ
ԵՐԿՈՒ ՄԵԾ ՄԹԵՐԱՆՈՑ ՓԱՐԻԶՈՒ

Մահմուտ փաշայի գլուխը Պէօբէկճիի խանութին կից 200 թիւ վաճառանոցը, նոյնպէս Մահմուտ փաշայի գլուխը Թարաքճըլար փողոցին ճիշդ դէմը սանդուղ (Նէրտիվէն) ունեցող 301 թիւ վաճառանոցը փարիզու նորաձև ամեն տեսակ պատրաստ զգեստներ կը վաճառուին 0/0 40 զեղչով։ 3—1

ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԻՒՆ
ՎԱՍՆ ՎԵՐԱՇԻՆՈՒԹԵԱՆ Ս․ ՀՌԻՓ․ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻՆ ՁՄՈՒՌՆԻՈՑ

Բ․ ՑՈՒՑԱԿ

Մեծ․ Տեարք․	Ոս․ ․․․
Ա․ Ցուցակին գումարը	743
Սարգիս Տ․ Գասպարեան	5
Տիկին Հռիփս․ Գր․ Կոստանդեան	10
Գայուսս Կոստանդ	3
Յովհաննէս Գամպուրեան	2
Յակոբ Զիվիրճեան	3
Գաբրիէլ Սիվրիսարլեան	5
Կարապետ Սերճիօեան	5
Եղբարք Ագնաւորեան	3
Սարգիս Թագւորեան	2
Աւետիս Աւագեան	2
Յարութիւն Ագչէհիրցի	2
Եղբարք Հալէպլեան	4
Յոհան Քույումճեան	5
Յարութիւն Թորոսեան	3
Խոսրով Մարտիկեան	1
Փիլիպպոս Պոլատուրեան	2
Վարդան Գալֆա	3
Եղբարք Տավուտեան	2
» Գերձակեան	1
Յարութիւն Փիլիպպոսեան	2
Եղբարք Ս․ Սպարթալեան	1
Խաչատուր Յ․ Վէմեան	3
Սարգիս Ա․ Նուպարեան	5
Գ․ Վ․ Փափազեան	1
Պօղոս Դաւթեան	2
Կարապետ Խաչատուրեան	1
Եղբարք Կ․ Տիլպէրեան	6
Ստեփան Ճշմարտախօսեան	2
Կոստանդ Մ․ Խաչիկեան	2
Յովհաննէս Գուշատալեան	1
Եղբարք Ն․ Մինասեան	1
Երուանդ Յ․ Գարադաշեան	1
Յարութիւն Յակոբեան	1
Կարապետ Բարսեղեան	1
Եսայի Ստեփանեան	1
Մեսրով Ա․ Ադազարեան	3
Պօղոս Պաքրճեան	1
Միսաք Մօրուքեան	2
Պ․ Պալիեան	1
Մ․ Զարդարեան	1
Դաւիթ Պ․ Շէրլաճեան	2
Յովհաննէս Փիլիճեան	2
Ղազարոս Յ․ Պալապանեան	1
Կարապետ Անտոնեան Սպարթացի	1
Մանուկ Գալփաքճեան	2
Մկրտիչ Պասմաճեան	2

ԿԼՈՒԲ

(ՆԱԽԿԻՆ ԳՈՐԾԱՐԱՆ ԳՕՆԹԻ ԵՒ ՇԱՀԻՆԻ)

ՄԵԾ ԳՈՐԾԱՐԱՆ ԾԽԱԽՈՏԻ ԵՒ ՍԻԿԱՐԻ

109 Կ․․․․․, Սանտըգճըլար փողոց 109

—o—

Այս գործարանին մէջ մեծ խնամով կը պատրաստուին Եէնիճէի ընտիր բերքերէն՝ ամեն տեսակ ազնիւ ծխախոտ և հոտաւէտ Սիկար, որուն սաստկութեան կրնան փորձով վկայել ամեն ճաշակի տէր ծխողներ, և հաստատել թէ՝ մեր հաւակաւոր գործարանն իրաւամբ արժանացեալ է իւր նոր անուանակոչութեան, (այն է կլուպ), վասն զի իւր նմանեաց մէջ միջամբ յաղթանակած և ․․․․ ստացած է։

Թէ՛ գաւառներէ և թէ օտար երկիրներէ տրուած հրամանները՝ ինչ քանակութեամբ որ ըլլան, փութանակի և ճշդիւ կը գործադրուին։

Գիները խիստ չափաւոր են։

Մանաւորապէս Եւրոպա ղրկուելիք ապրանք ազատ են պանտրօլի տուրքէն ըստ մաքսային օրինաց։

Մեծ վաճառատուն ի Կալաթա, Սանտըգճըլար փողոց 109։

Մասնաճիւղ ի Կ․ Պոլիս, Պալըգ բազար 165։

ՏԷՄԻՐՃԻԱՓՈՒԼԵԱՆ ԵՂԲԱՐՔ

Թադէոս Օտապաշեան	1
Մսեր Ս. Մսերեան	1
Աւետիս Պասմաճի	1
Գրիգոր Պատկերեան	2
Էգնա Քիպրիթճեան	2
Պօղոս Մատաքեան	2
Եղբարք Յովհանեան	1
Գէորգ Սիւրիւճեան	2
Ազնուաշուք Տիկին ոմն	20
Սարգիս Դ. Պապիլէր	3
Մեսրոպ Ղ. Փանոսեան	3
Թադէոս Ս. Աւագեան եւ Սիրաք Սիվրիսարեան	5
Պետրոս Թէքամթեան	1
Յարութիւն Ահարոնեան	2
Յակոբ եւ Յովհ. Սպարթալեան	100
Եղբարք Բարունակեան	2
Խոսրով Պուրունսուզեան	1
Կարապետ Եաղճի Սէֆէրեան	1
Մկրտիչ Զաքիեան	2
Պետրոս Մաղազաճեան	1
» Շահումեան	3
Եսայի Ըշըլեան	5
Ստեփան Պապօեան	5
Սիմոն Վէմեան	2
Ռուբէն Յ. Խրայէլեան	1
Մովսէս Եանըքքաշեան	1
Ճանիկ Թովմաեան	1
Եղբարք Մարգարօֆ	10
Մկրտիչ Սարրաֆեան	2
Եղբարք Թագթագեան	20
Սարգիս Մալախ	2
Բարեսիրտ ոմն	1
Յակոբ եւ Ստեփան Եսայեան	100
Յ. Եուսուֆ	50
Տիկին Մարիամ Գ. Կոստանդեան	4
Հոխս. Վարժարանի Գ. Դասու Աշակերտուհիք	1
Յովհաննէս Աքճալեան	5
Կարապետ եւ Մատթէոս Պալեօզեան (500 Մէճիտ)	92,97
Մատթէոս Մամուրեան	2
Մարկոս »	2
Տիգրան Սօֆիալեան	1
Մեսր. Ընկերութիւն Աշակերտաց	3
Սարգիս Յ. Պալապանեան	1,3
Թադէոս Յ. Սպարթալեան	30
Ստեփան Յ. Տէտէեան	2
Պաղտասար Կարապետեան	1,86
Կարապետ Ստեփանեան	3
Յարութիւն Ահարոնեան 2դ անգամ	1
Պետրոս Թէքամթեան » »	2
Յակոբ Յովսէփեան	10
Համագումար. լիրա	1371,86

ԲԷՔ ԶՕԴ ՔԻՄԷՍՆԷՅԻ

ՄԻՒՔԷՍՏԷՐ ԻՏԷՆ

ՎԷԼՎԻԼԷԼԻ ԽԱՍԹԱԼԸԳ

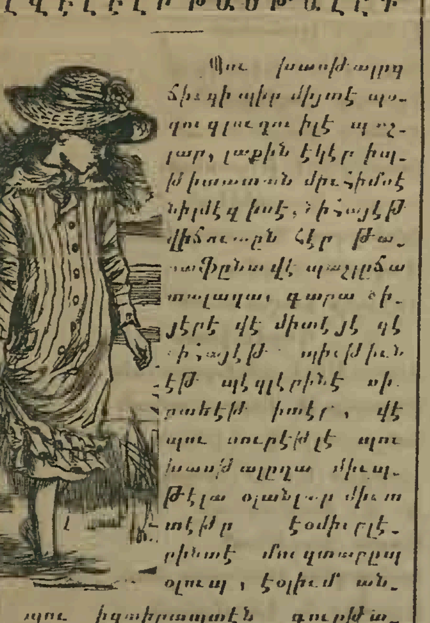

[illegible] ... ոլուպ, ֆօլիւմ անըրի պու իզտիրապտէն գուրթարըլըքըլէրի պու խասթալըղտէն ֆարգ օլունմայըպ եանըլըըր։ լաքին չու ...

վալըր խըրտ օլունտուղտա, մէզքիւր խասթալըղը ... [illegible]

QUINA LAROCHE

ՔԻՆԱ ԼԱՌՕՇ

ԷԼԻՔՍԻՐ ՎԻՆԷՕ

Կազդուրիչ և տենդարգել դեղ մ՚է, որ երեք քինաքինայից բոլոր սկզբնական նիւթերը կը պարունակէ և կը գործածուի ուժի նուաղ... [illegible]

ԴՐԱՄԱԿԱՆ

ՂԱԼԱԹԻՈՅ ՊՈՐՍԱ

Ղալաթիա 18 մարտ.

ԸՆԹԱՑՔ ՓՈԽԱՆԱԿՈՒԹԵԱՆ
(Օսմ. ոսկին 100 ղրուշի հաշուով)

Լոնտրա 3 ամիս, ղրշ 110 1/4 առ.	Անգլ. լիր	
Փարիզ 3 : Ֆր. 22 90 առ.	Օսմ. լիր	

ԸՆԹԱՑՔ ԱՐԺԵԹՂԹՈՑ

Օսմ. Քօնս. գոցուեցաւ	13,21
բացուեցաւ	13,21
կէս օրին	13,23
	Անգլ. լիր
Սօսիէթէ ժէնէրալ 6 0/0	5,30
» Օթօման	4,10
Կ. Պոլսոյ Պանքան	9,15
Քրէտի ժէնէրալ 6 0/0 Օսմ. լիր	7,
Փոխ. 1863 (Մութօն) 6 0/0 Ֆր.	,
» 1865 » 6 0/0	68.—
» 1869 (Բինար) 6 0/0	63.
» 1872 (Յօն ութ. Թրէզոր)	22,
» 1873 (Բինար) 6 0/0	60,
Րումէլիի երկաթուղի	50 75
Լաւրիում	152,
Թրամուայ (գ. կ.) Օսմ. լիր	370.
Թիւնէլ »	890
Հէվալէսիզ	45
Րէքօր	——

ԸՆԹԱՑՔ ԴՐԱՄՈՑ
(Օսմ. ոսկին 100 ղրշէն)

	Ղըշ
Անգլիական ոսկի	110 6
Գաղղիական »	87 24
Ռօլ	90 4
Գրիմէց	51 20
Գաւազան թուղթ	899
» արծաթ (Նոր)	90 25
Մէճիտիէի տարբերութիւն	108 1
Վեցնոց	125 10
Հինգնոց	208
Հինգնոց (անկէտ)	183
Մէթալիք	205
Պզինձ	670

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊՈՐՍԱ

Լոնտրա 29 մարտ

Անգլ. Քօնս.	101 1/4
Օսմ. »	12 3/8
Փոխ. 1865	15 1/4
» 1869	15 5/8
» 1871	70 1/2
» 1872	25 1/2
» 1873	12 3/8
» 1877	82 1/2
Պանք Օթօման	20 1/4
Ռուս. փոխ. 73ի	84 1/4
Եգիպտ. միացեալ	68 3/4
» արտօնաւոր	91 1/4
Տայրա Սանիէ	68 3/4
Փոխ. Ռօշիլտ	88 1/2
Փոխնկագիր Փարիզի վրայ	,

Փարիզ 29 մարտ

Գաղղ. Քօնս. 5 0/0	117·25
» » 3 0/0	83,20
Օսմ. Քօնս.	12,55
Փոխ. 1865 Ֆր	77
» 1869	66.
» 1873	61,
Օսմ. Երկաթուղի	51,
Պանք Օթօման	760,
Քրէտի Լիօնէ	770,
Ռուս. փոխ. 5 0/0 (1877)	—
» » Արեւելեան	—
Իտալ. Քօնս.	89 90
Եգիպտ. միացեալ	348 75
Փոխնկագիր Լոնտ. վրայ	25 28

Վիէննա 29 մարտ.

Փոխ. Լոնտրայի վրայ	120.35
Րումէլիի երկաթուղի	,

զութեանց, ստամոքսի տկարութեանց, հին և քինինով չբժշկուող տենդերու համար, եւ։

Մի և նոյն դեղը

ԵՐԿԱԹԱԽԱՌՆ

կը գործածուի արեան նուազութեան, տժգունութեան, ծննդաբերութեան հետեւանաց դէմ, եւ։

Կը գտնուի Կ. Պոլիս, Տէլլա Սուտայի, Զօպան Օղլուի, Քանզիւք եղբարց, Գասապեանի, Քիւչիւքեան եղբարց և Ալէքեանի դեղարաններն։

ԽՄԲԱԳԻՐ—ՏՆՕՐԷՆ
Կ. Ս. ԽԻԹԻՒՃԵԱՆ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ՄԱՍԻՍ ԼՐԱԳՐՈՑ
Կ. Պոլիս Ճէլուլ պէյ խան

JONAS BROOK
BROTHERS

BROOK'S PATENT GLACÉ THREAD 24

ԳՈՐԾԱՐԱՆ ԲԱՄՊԱԿ ԴԵՐՁԱՆ
ՔԷԶԻԼԻ ՄԱՔԸՐԱ ՊՐՈՒՔԻ

Թուրքիոյ համար ընդհանուր ներկայացուցիչ Պ. Պ. Սթօման և Տօլլինկէր, Կ. Պոլիս, Պահճէ գաբու Բաւիմ փաշա խան։

ԿԱՐԵՒՈՐ ԱԶԴ

—o—

ԴԵՂԱՐԱՆ

Պ. Հ. ՔԻՒՉԻՒՔԵԱՆ ԵՂԲԱՐՑ

Երկար ժամանակէ ի վեր՝ դեղավաճառութեան և դեղագործութեան զբաղելով՝ հասարակութիւնը գոհացնելու համար մեր ձեռքէն եկած ջանքը խնայած չըլլալնիս յայտնի է մեր պատուարժան յաճախորդաց և բոլոր հասարակութեան։ Այս անգամ ալ, մեր յարգոյ յաճախորդաց դիւրութիւն մ՚ըլլալու համար դեղարան մը բանալու փափաքելով. չաստ տարիներէ ի վեր ամենուն ծանօթ Պօլսոյ Եէնի-Ճամի փողոցի 26 թիւ մթերանոցէն զատ՝ նոյնպէս ի Պոլիս կամուրջին դիմացը 77 թիւ «Պ. Հ. Քիւչիւքեան եղբարք» անուամբ դեղարան և մրթերանոց (տէբօզիթօ) մըն ալ բացած ենք, ուր Ֆրանսայի, Անգլիոյ և Գերմանիոյ քիմիական բաղադրութիւններն ու զանազան դեղերը, մեծ խնամով շինուած, և ամենէն ընտիր տեսակները կը գտնուին և աժան գնով կը ծախուին։ Ասոնցմէ զատ, ամեն տեսակ գործածուած զանազան տեսակ գինի, քոնեաք և ուրիշ ըմպելիք միշտ կը գտնուին, ինչպէս նաև ամեն տեսակ գործիքներ, եկած դեղագիրք խիկոյն թարմ դեղերով, արժան գնով և մեծ խնամով կը պատրաստուին։ Ասոնցմէ զատ, դեղարանիս վերնայարկը բժշկաց համար յատուկ տեղ որոշուած ըլլալով, հիւանդութեան մը համար բժշկի հետ խորհրդակցիլ ուզող անձինք, մեր դեղարանը գալով, ամեն կերպով օգուտ կը տեսնեն։ Նոյնպէս, մինչև ցարդ կառքով պտըտող և իրենց ճարտարութեամբ ամենուն ծանօթ եղող հաչակաւոր առամնաբոյժ Պ. Կրէկուար Ջամի և Ֆօքա եղբարք ևս, մեր դեղարանին վրայ իրենց համար զատ տեղ մը յատկացուցած ըլլալով, ամեն օր առաւօտէն մինչև իրիկուն ակռաներու և լինտերու վերաբերեալ ամեն տեսակ ցաւեր ու հիւանդութիւններ կը դարմանեն։

HUILE DE FOIE DE MORUE DE HOGG

ՄՕՐԻՒԻ ՋԿԱՆ ԲՆԱԿԱՆ ԻԻՂ

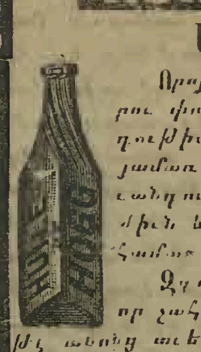

Որոյ ազդուութիւնն հաստատուած է 25 էն աւելի տարիէ ի վեր ... [illegible]

48—7

ՇԻՐՔԷԹԻ ԽԱՅՐԻԷԻ

ՇՈԳԵՆԱՒՆԵՐՈՒՆ ԵՐԹԵՒԵԿԻ ԺԱՄԵՐԸ

1882 ՄԱՐՏ 1, ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ ՕՐԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

ՄԻՆՉԵՒ ՄԱՐՏ 31

ԲՈՍՓՈՐԷՆ ԻՋՆՈՂ ՇՈԳԵՆԱՒՆԵՐԸ

Նաւահանգիստ եկեղ

Ժամ		Թիւ
12 30	Եէնիմահալլէէն Մէզարպուրնու, Պէօյիւքտէրէ, Թարապիա, Եէնիքէօյ (Եէնիգիւղի չոգենաւին հետ պիտի հաղորդակցի։)	32
1	Եէնիքէօյ. Ստէնեա. Էմիրկ. Պօյաճըքէօյ. Ռ. Հիսար. Պէպէք. (Առնավուտգիւղի չոգենաւին հետ պիտի հաղորդակցի)	20
1 30	Բ. և Ա. Գավագ. Եէնիմահալլէ. Մէզարպ. Պէօյիւքտ. Թարապ. Եէնիք. (Եէնիգիւղի չոգենաւին հետ պիտի հաղորդակցի)—(Ուրբ. օրերը Ստէն. Էմիրկ. Պօյաճ. Ռ. Հիսար Պէպէք.)	17
2 30	Եէնիք. Ստէն. Էմիրկ. Պօյաճ Ռ. Հիսար. Պէպէք (Պէպէքի չոգենաւին հետ պիտի հաղորդակցի (Բացի ուրբաթէ։)	22
3	Եէնիմահ. Մէզարպ. Պէօյիւքտէրէ. Թարապ. Եէնիք. Ստէն. Էմիրկ. Պօյաճ. Ռ. Հիսար, Պէպէք։ (Առնավ. չոգենաւին հետ պիտի հաղորդակցի ի Պէպէք ։ —Ուրբաթ օրերը Առնավ. Գուր. Օրթաք. Պէշիկթաշ Գապաթաշ։	21
4 15	Մէզարպ. Պէօյիւքտ. Թարապիա. Եէնիք Ստէն. Էմիրկ. Պօյաճ. Ռ. Հիսար. Պէպէք. Առնավ. Գուր. Օրթաք. Պէշիկ.	28
6 15	Եէնիմահ. Պէօյիւքտ. Թարապ. Պէյքօզ. Բաշաա. Եէնիք. Էմիրկ. Գանլըճա. Ռ. և Ա. Հիսար. Գանտ. Առնավ. Չէնկէլք. Պէյլէր. Օրթաք. Գուզկ. Պէշիկ. Իւսկ.	4
8 15	Ա. և Ռ. Գավագ Եէնիմահ. Մէզարպ. Պէօյիւքտ. Թարապ. Պէյքօզ. Եէնիք. Էմիրկ. Պօյաճըք Ռ. Հիսար. Պէպէք. Առնավ. Գուրուչ. Օրթաքէօյ. Պէշիկթ. (Ուրբաթ օրերը Ստէնեա)	34
9 45	Մէզարպուրնուէն Պէօյիւքտէրէ. Թարապ. Եէնիք. Էմիրկ. Ռ. Հիսար. Առնավ. Օրթաք. Պէշիկթ.	21

Արեւմտեան ափէն

Ժամ		Թիւ
12 25	Պէպէք. Առնավ. Գուր. Օրթաք. Պէշիկթ.	21
1	Առնավ. Գուր. Օրթաք. Պէշիկթ.	4
1 35	Պէպէք. Առնավ. Գուր. Օրթաք. Պէշիկթ.	28
2 15	Առնավ. Գուր. Օրթաք. Պէշիկթ. Գապաթ.	32
3 5	Պէպէք, Առնավ. Գուր. Օրթաք. Պէշիք. Գապաթաշ.	20
4	Պէպէք. Առնավ. Գուր. Օրթաք. Պէշիկթ. Գապաթ. (Բացի ուրբաթէ)	32
10 45	Ռ. Հիսարէն ուղղակի կամուրջ	20
11 10	Պէպէքէն ուղղակի կամուրջ. (Բացի ուրբաթէ)	22

Ասիական եզերք

Ժամ		Թիւ
12 20	Առնավ. Վանիք. Չէնկէլք. Պէյլէրպ. Գուզկ. Գապաթ։	22
1	Պէյք. Բաշաա Գանլըճա. Ա. Հիսար. Գանտ. (Ժամ 1,30ին Առնավուտգիւղի չոգենաւին հետ պիտի հաղորդակցի) Ուրբ. օրերը Վանիք. Չէնկէլք. Պէյլէրպ. Գուզ.	23
1 35	Առնավ. Գանտ. Վանիք. Չէնկէլք. Պէյլէրպ. Գուզ. Պէշիկթ. (Բացի ուրբաթէ)	25
2	Պէօյիւք. Թարապ. Պէյքօզ. Բաշապահճէ. Գանլըճա. Ա. Հիսար. Գանտ.—Ժամ 3 15ին Գանտիլլիի չոգենաւին պիտի հաղորդակցի։ (Ուրբ. օրերը Վանիք. Չէնկ. Պէյլէրպ Գուզկ. Պէշիկթ.)	34
3	Գանտ. Վանիք. Չէնկ. Պէյլ. Գուզ. Իւսկ — Բացի ուրբաթէ։	23
4	Վանիք. Չէնկ. Պէյլ. Գուզկ։	17
9	Էմիրկ. Գանլճ. Ռ. Ա. Հիսար, Գանտ. Առնավ. Չէնկ. Պէյլէրպ. Օրթաք. Գուզկ. Պէշիկթ. Իւսկ.(Ուրբաթ օրերը ժամ 8,45ին Պէօյիւքտէրէէն ելնելով Պէյքօզ, Բաշապ. Ռ. Փ. մահ. պիտի հանդիպի.)	25
10 30	Վանիք Չէնկ.	23

ԿԱՄՈՒՐՋԷՆ ԽԼՆՈՂ ՇՈԳԵՆԱՒՆԵՐԸ

Նաւահանգիստ եկեղ

Ժամ		Թիւ
1 15	Պէշիկթաշ, Օրթաք, Գուր. Առնավ. Պէպէք Ռ. Հիսար, Էմիրկ. Եէնիք. Թարապիա, Պէօյիւքտէրէ. Եէնիմահ.	28
2 20	Գապաթ. Իւսկ. Պէշիկթ. Գուզկ. Օրթաք. Պէյլէրպ. Չէնկէլք. Առնավ. Գանտ. Ա. և Ռ. Հիսար, Գանլ. Էմիրկ. Եէնիք. Բաշապ. Պէյքօզ Թարապ. Պէօյիւքտ. Եէնիմահ.	4
3	Պէշիկթ. Օրթաք, Առնավ. Ռ. Հիսար, Պօյաճ. Էմիրկ. Եէնիք Թարապ. Պէօյիւքտ. Մէզար.	21
5	Գապաթ. Պէշիկթ. Օրթաք. Գուրուչ. Առնավ. Պէպէք, Ռ. Հիսար, Պօյաճ. Էմիրկ. Ստէն. Եէնիք, Պէյքօզ, Թարապ. Պէօյիւք. Մէզարպ. Եէնիմահ. Գավագլար։	34
6 45	Իւսկ. Պէշիկթ. Գուզկ. Օրթաք. Պէյլէրպ. Չէնկ. Առնավ. Գանտ. Ռ. Հիսար. Գանլ. Էմիրկ. (Ուրբ օրերը Եէնիք. Թար. Պէօյիւքտ.)	25
8 15	Պէշիկթ. Օրթաք. Առնավ. Պէպէք, Ռ. Հիսար, Էմիրկ. Եէնիք. Թարապ. Պէօյիւք. Մէզարպ.	21
10 30	Ռ. Հիսար. Պօյաճ. Էմիրկ. Ստէն. Եէնիք. Թարապ. Պէօյիւքտ. Մէզարպ. Եէնիմահ.	32
11 15	Եէնիք. Թարապ. Պէօյիւքտ. Մէզարպ. Եէնիմահ.	34
11 35	Պէպէք, Ռ. Հիսար, Պօյաճ. Էմիրկ. Ստէն. Եէնիք.	20

Արեւմտեան ափէն

Ժամ		Թիւ
1 50	Ուղղակի Առնավ.	32
2 15	Պէշիկթ. Օրթաք Գուրուչ. Առնավ. Պէպէք.	20
3 15	Պէշիկ. Օրթաք. Գուր. Առնավ. Պէպէք։ (Բաց ի ուրբաթէ)	32
10	Պէշիկթ. Օրթաք. Գուրուչ. Առնավ. Պէպէք, Ռ. Հիսար. —Վանիքի չոգենաւին հետ պիտի հաղորդակցի ի Ռ. Հիսար։	20
10 30	Պէշիկթ. Գուզկ. Օրթաք. Գուրուչ. Առնավ. Պէպէք։ (Բաց ի ուրբաթէ)։	22
11 10	Գապաթ. Պէշիկթ. Օրթաք. Գուրուչ. Առնավ. Պէպէք. (Ուրբաթ օրերը ժամ 11ին) — Եէնիքէօյի չոգենաւին հետ պիտի հաղորդակցի ի Պէպէք.	28
11 40	Պէշիկթ. Օրթաք. Գուրուչ Առնավ.	21
12	Պէշիկթաշ, Օրթաքէօյ, Գուրուչէշմէ, Առնավուտքէօյ։	22

Ասիական եզերք

Ժամ		Թիւ
1 20	Գուզկ Պէյլ. Չէնկ. Գանտ. Ա. Հիսար, Գանլ. Եէնիք։ —Բացի ուրբաթէ։	22
2 15	Իւսկ. Գուզկ. Պէյլէրպ. Չէնկ. Գանտ. —Բացի ուրբաթէ։	25
3 15	Իւսկ. Գուզկ. Պէյլ. Չէնկ. Վանիք։	17
9 45	Գապաթ. Գուզկ. Պէյլէրպ. Չէնկ. Վանիք. (Գավագի չոգենաւին հետ պիտի հաղորդակցի։)	23
10 15	Վանիք. Գանտ. Ա. Հիսար Գանլ. Բաշապ. Պէյքօզ Մէզարպ. Ա. և Ռ. Գավագ։ (Ուրբաթ օրերը Ռ. Փաշա մահ.)	17
10 55	Գուզկ. Պէյլէրպ. Չէնկ. Վանիք. Գանտ. Առնավ. —Բացի ուրբաթէ (Պէյքօզի չոգենաւին պիտի հաղորդակցի ի Գանտիլլի։)	4
11 20	Գանտ Ա. Հիսար, Գանլ. Բաշապ. Պէյք. — Ուրբաթ օրերը ժամ 11ին Գուզկ. Պէյլէրպ. Չէնկ. Վանիքէօյ հանդիպելով։)	23
11 40	Գապաթ. Գուզկ. Պէյլէրպ. Չէնկ. Վանիք. Առնավ.	25

ԽԱՍԿԻՒՏԻ ԲԱՆՈՂ ՇՈԳԵՆԱՒՆԵՐԸ

Խասքէօյէն Կամուրջ Ժամ		Կամուրջէն Խասքէօյ Ժամ	
12 45	7	1 15	8
1 30	8 10 Պէշիկթաշ	1 45	9
2	9 20	2 15	9 35 Պէշիկթաշ
2 30	9 45	2 45	10
3	10 5	3 15	10 15
3 30	10 30	3 45	10 45
4	11 30	4 30 Պէշիկթաշ	11 5
4 45 Պէշիկթաշ	11 10	5 15	11 25 Գուզկ.
5 30	11 35	6	11 45
6 15	12 5	7	12 5 Գուզկ.

(Շաբաթ օրերը Գուզկունճուք չպիտի հանդիպի։)

ԿԻՐԱԿԻ ԵՒ ՈՒՐԲԱԹ ՕՐԵՐԸ

Խասքէօյէն Կամուրջ Ժամ		Կամուրջէն Խասքէօյ Ժամ	
1	7	1	7
1 45	8 10 Պէշիկթաշ	1 40	8
2 30	8 40	2 25	8 50 Պէշիկթաշ
3	9 20	2 55	9 20
3 30	9 50	3 25	10
4	10 30	4 Պէշիկթաշ	10 30
4 45 Պէշիկթաշ	11	4 45	11 5
5 30	11 30	5 25	11 40
6 15	12 5	6 10	12 5

—o—

ՀԱՐԷՄ ԻՍԿԻԼԷՍԻ

Բաց ի ուրբաթէ Հարէմ և Սալաճագ բանող չոգենաւները։

3 30	Հարէմէն Սալաճագ	25
11	Հարէմէն Սալաճագ	25
3 15	Կամուրջէն Հարէմ Սալաճագ	25
10 30	» » »	25

Կառաբարձ չոգենաւին երթևեկի ժամերը։

3 15	Իւսկիւտարէն, Գապաթ. Սիրք.
4 45	» Սիրքէճի
10 20	» »
11 30	» Գապաթաշ
3 45	Սիրքէճիէն Իւսկիւտար
5	» Գապաթ. Իւսկիւտար
11	Սիրքէճիէն Իւսկիւտար
11 45	Գապաթաշէն Իւսկիւտար

Ուրբաթ օրերը ժամը 5ին կամուրջէն չոգենաւ մ՚ելնելով. Իւսկ. Գուզկ. Պէյլ. Չէնկէլք. Վանիք Գանտ. Ա. Հիսար, Գանլ. Ռ. Փաշա մահ. Բաշապ. հանդիպելով Պէյքօզ պիտի երթայ, և ժամ 4 1/2ին Պէյքօզէն վերադառնալով նոյն տեղերը հանդիպելով կամուրջ պիտի վերադառնայ։